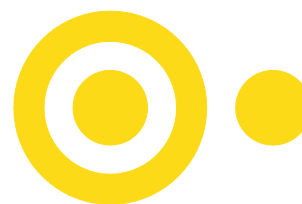

Utvärdering av ett volontärprojekt i Kenya

Av: Amanda Wenzer & Helena Olovsson

Handledare: Paul Fuehrer
Södertörns högskola | Institutionen för samhällsvetenskap
Kandidatuppsats 15 hp
Sociologi | Hötsterminen 2016

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Förord

Vi spenderade fyra veckor tillsammans som volontärer på projektet Nikumbuke och var således bägge två närvarande vid empiriinsamling och under hela studien. Uppsatsens samtliga kapitel har därmed skrivits och bearbetats tillsammans och vi är båda ansvariga för hela studien. Det har varit en lärorik upplevelse och vi hoppas att denna studie kan bidra till en ny infallsvinkel till forskning kring utvecklingsprojekt och att du som läsare ska få en ökad förståelse för hur utvecklingsprojekt kan vara utformade och vad det kan ge för effekter för deltagarna. Vi hoppas även kunna inspirera läsare att åka iväg och delta i utvecklingsprojekt.

Vi vill rikta ett stort tack till samtliga i projektet *Nikumbuke*, grundaren Bendettah Thomas, alla anställda, kvinnor och flickor som vi har mött. Utan er hade denna studie inte varit möjlig! Vi vill även passa på att tacka Louise Felldin från *From One To Another* som delat med sig av rapporter, Susanne Norberg som volontärarbetade tillsammans med oss under våra två första veckor på projektet samt familj och vänner som stöttat oss före, under och efter resan. Slutligen men inte minst vill vi tacka vår handledare Paul Fuehrer som med sitt engagemang och sina synpunkter väglett oss genom hela arbetet.

Vi samlade tillsammans med Susanne ihop drygt 10000 kronor vilket har lett till att två byar och grupper inom projektet kunde få varsin vattentank och andra nödvändigheter. Ett stort tack till alla som har skänkt pengar till insamlingen! Till alla som vill skänka pengar eller på annat sätt bidra till projektet får mer än gärna höra av sig till oss. Till alla som har funderat på att åka på en volontärresa kan vi varmt rekommendera Nikumbuke!

Tack!

Amanda Wenzer & Helena Olovsson
Stockholm, 2016

Abstract

The purpose of this study is to evaluate the Kenyan development project and NGO *Nikumbuke*, which aims to empower the participating women due to patriarchal structures in the country. We have participated in the project as volunteers and studied the methods that Nikumbuke uses to achieve their goal and examined the experienced effects for the participants and possible difficulties that the project may face. To fulfill the purpose of this study a qualitative method was used. Additionally an evaluation method in combination with an analysis that focuses on the effects of the project has guided us throughout the work. The material was collected using semi-structured interviews, group interviews and participating observation. Relevant earlier research and theories consisting of Tillys theory about resistant inequality, empowerment and Bourdieus theory on the capital forms, habitus and field were used to analyze the empirical material.

The result shows that the methods Nikumbuke use provides the women with tools to improve their abilities and capital volume that leads to empowerment, however the social norms, traditions and structural obstacles in Kenya are still problems that are difficult to change. Furthermore the fact that Nikumbuke is a NGO with limited economic resources makes the project dependent of others and risks extending the process of long term development effects.

Key words: Development project, NGO, Inequality, Kenya, Evaluation

Vetenskaplig sammanfattning

Denna studie syftar till att utvärdera det kenyanska utvecklingsprojektet och NGO:n *Nikumbuke* som på grund av landets patriarkala strukturer har som mål att stärka de deltagande kvinnorna. Vi har genom att delta i projektet som volontärer studerat vilka metoder Nikumbuke arbetar med för att uppnå sitt mål och undersökt vad effekterna blir för deltagarna samt vilka eventuella svårigheter projektet möter. För att kunna uppfylla studiens syfte har en kvalitativ ansats tillämpats där en utvärderingsmetod i kombination med effektanalys väglett studien. Empirin har samlats in med hjälp av semistrukturerade intervjuer, gruppintervjuer samt deltagande observationer. Relevant tidigare forskning samt teoretiska utgångspunkter bestående av Tillys teori om beständig ojämlikhet, empowermentbegreppet samt Bourdieus teori om kapitalformer, habitus och fält har applicerats vid analysen av det empiriska materialet.

Resultatet av studien visar att Nikumbukes metoder ger kvinnorna verktyg att öka deras möjligheter och kapitalvolym vilket leder till empowerment, men att de sociala normerna, traditionerna och strukturella hinder som råder i landet är svårföränderliga och utgör ett hinder i arbetet med att stärka kvinnorna. Då Nikumbuke dessutom är en NGO med begränsade ekonomiska resurser riskerar deras ekonomiska beroendeställning att förlänga utvecklingsprocessen och skapa långvariga effekter.

Nyckelord: Utvecklingsprojekt, NGO, Utvärdering, Kenya, Patriarkala strukturer

Populärvetenskaplig sammanfattning

Denna studie har gått ut på att utvärdera det kenyanska utvecklingsprojektet och ideella organisationen *Nikumbuke* som har som mål att stärka de deltagande kvinnorna genom utbildning, då kvinnor i landet inte haft samma rättigheter som männen. Vi har genom att vara med i projektet som volontärer studerat vilka metoder projektet använder sig av för att nå målet, samt hur dessa påverkar deltagarna. Vi har även undersökt vilka hinder och svårigheter som projektet möter. För att kunna uppfylla studiens syfte utfördes individuella intervjuer, gruppintervjuer samt observationer och en utvärderingsmetod har väglett arbetet. Det insamlade materialet har analyserats med hjälp av relevant tidigare forskning och teorier bestående av Tillys teori om beständig ojämlikhet, empowermentbegreppet samt Bourdieus teori om kapital, fält och habitus.

Resultatet visar att projektet hjälper kvinnorna att utöka sina möjligheter och leder till empowerment. Projektet möter dock svårigheter då traditioner som trycker ner kvinnorna i landet är svåra att förändra. Dessutom har *Nikumbuke* ingen fast inkomstkälla vilket leder till att deras begränsade ekonomi drar ut på utvecklingsarbetet.

Nyckelord: Utvecklingsprojekt, Ojämlikhet, Kenya, Volontär, Utvärdering

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Avgränsning	2
1.4 Uppsatsens disposition	3
2. Bakgrund	4
2.1 Kenya.....	4
2.1.1 Sociala strukturer	4
2.1.2 Könsojämlikhet	5
2.2 Nikumbuke	5
2.2.1 Verksamheten	6
3. Tidigare forskning	7
3.1 Flickor och kvinnor i Kenya	7
3.2 Utvecklingsarbete och NGO:s.....	8
3.3 Eventuella negativa effekter av volontärturism	9
3.4 En kritisk syn på empowerment och mikrolån.....	10
4. Teoretisk och begreppslig referensram	12
4.1 Beständig ojämlikhet.....	12
4.2 Empowerment.....	13
4.3 Bourdieus kapitalteori	14
4.4 Tillämpning av teoretiska utgångspunkter	15
5. Metod	16
5.1 Metodologisk ansats	16
5.1.1 Utvärderingsmetod	16
Programteori och effektanalys.....	16
5.1.2 Kvalitativ metod	17
Semistrukturerade intervjuer	18
5.1.3 Deltagande observation	19
5.2 Informanter.....	19
5.3 Etiska överväganden	20
5.4 Metodkritik.....	21
6. Resultat och analys	22
Nikumbuke	23
Hinder och svårigheter	23
Ekonomisk sårbarhet.....	23
Sociala normer och traditioner	25
Metoder.....	25
Utbildning	25
Hälsa- och sjukvård	26
Mötet med mentorer	27
Direkta effekter.....	27

Mentorers kunskaper.....	28
Kulturella utbyten.....	28
Förmåner.....	29
Stipendier.....	29
Mikrolån och starta egna företag	30
Ruby cup project.....	31
Nya möjligheter	32
Ökade kunskaper	32
Indirekta effekter	33
Engagemang.....	33
Vi & Dem.....	34
Kulturmöten	35
Barnens framtid	35
Gemenskap	36
Målet att stärka kvinnor.....	37
Yttre faktorer	37
7. Avslutande diskussion	38
7.1 Svar på syfte och frågeställningar.....	38
7.2 Summering.....	39
7.3 Vidare diskussion kring utvecklingsprojekt	40
7.4 Förslag på vidare forskning.....	41
8. Referenser.....	42
Bilaga 1. Intervjuguide Bendettah.....	45
Bilaga 2. Intervjuguide deltagare i projektet.....	46

1. Inledning

"Ca 780 miljoner vuxna i världen saknar grundläggande kunskaper i läsning och skrivning. Ungefär två tredjedelar av dessa är kvinnor (UNESCO 2016)."

Många tar för givet att ha tillgång till utbildning, men så är inte fallet i alla delar utav världen. I många länder ses det som en social norm och tradition att kvinnan inte är värd att utbilda sig utan ska gifta sig tidigt, få barn och ansvara över hushållet, vilket gör det vanligt att framförallt flickor och kvinnor utestängs från skolor. (Amnesty International 2013) Utbildning är ett maktmedel som skapar förutsättningar att förändra sin livssituation till det bättre. Genom läs- och skrivkunnsighet öppnas nya vägar till ett självständigt tryggare liv med större möjligheter att påverka och att minska fattigdom för sig själv och samhället. Utbildning ökar även kunskaper om hälsa och sjukdomar vilket kan bidra till en längre livslängd. (UNICEF 2016)

FN satte i september år 2000 under millennietoppmötet upp åtta gemensamma mål för att minska klyftorna mellan rika och fattiga samhällen i världen. Några av dessa mål var bland annat att öka jämställdheten mellan män och kvinnor och att alla barn ska ha rätten att gå i grundskola med fokus på de rika ländernas ansvar att bistå fattiga länder att uppnå målen. Millenniemålen syftade till att styra myndigheter, FN och andra organisationer i sitt arbete. (Svenska FN-förbundet 2016) Icke-statliga organisationer, s.k. *non-governmental organisations* (NGO), är en viktig del i dagens biståndsarbete. Det finns flera hundra NGO:s i Sverige som arbetar med att förbättra livsvillkoren för människor runt om i världen. (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 2013)

Ett av dessa är den svenska NGO:n *From One To Another* (u.å.) som i samarbete med volontärprojektet *Nikumbuke* arbetar med att stärka kvinnorna på landsbygden i Kenya genom att utbilda dem, eftersom många kvinnor inte haft möjligheten till grundskoleutbildning under sin uppväxt. Målet för Nikumbuke är att öka jämställdheten mellan män och kvinnor, vilket tidigare nämnts som ett av FN:s millenniemål.

Volontärresor i samarbete med NGO:s har växt fram starkt under 2000-talet och är en del av det internationella biståndsarbetet, där volontärer betalar för att åka och arbeta ideellt med ett utvecklingsprojekt i ett annat land. Upplägget är tänkt att gynna volontären ur ett självutvecklande perspektiv, lokalbefolkningen ur ett utvecklingsperspektiv samt organisationerna som får tillgång till gratis arbetskraft, men

de långsiktiga effekterna av projekten är omdiskuterade (Lacey och Ilcan 2006). Forskning kring eventuella negativa effekter av volontärarbete visar att projekt som inte styrs och sköts rätt riskerar att göra mer onyttan än nytta (Guttentag 2009). Dessutom fokuserar forskning om volontärprojekt oftast på volontärens synvinkel och inte hur projektet påverkar deltagarna och lokalsamhället (Guttentag 2011). Med den utgångspunkten valde vi att via en volontärresebyrå åka och delta i projektet Nikumbuke i Kenya under fyra veckor för att kunna utvärdera effekterna för deltagarna av det specifika volontärprojektet.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att utvärdera Nikumbuke genom att undersöka om projektets insatser ger medlemmarna förändrade möjligheter att påverka sin sociala position. Vi ämnar även undersöka hur Nikumbuke arbetar med att uppnå önskade effekter för kvinnorna och om det finns eventuella problem som kan hämma projektet till att uppnå målen. Frågeställningarna lyder följaktligen:

- *Vilka metoder använder sig Nikumbuke av för att uppnå sina mål?*
- *I vilken utsträckning och på vilket sätt påverkar metoderna kvinnorna?*
- *Vilka svårigheter och hinder möts Nikumbuke av i strävan efter att uppnå sina mål?*

1.3 Avgränsning

Vi har valt att avgränsa oss till att utvärdera projektet Nikumbuke genom att åka och delta i projektet. Vi har även valt att enbart studera effekterna för de deltagande kvinnorna och avgränsat oss från att undersöka effekterna för elever som deltar i skraddarundervisning och datorundervisning vilket är en annan aspekt av projektet. Vi har även avgränsat oss till att enbart fokusera på den svenska NGO:n *From One To Another* och deras bidrag till projektet och därmed inte fokuserat på andra samarbetspartners såsom volontärresebyråer och övriga NGO:s. Detta då *From One To Another* är den största samarbetspartnern och vi även träffade en av deras mest engagerade medlemmar på plats i Kenya. Då vi varit med som volontärer i projektet har vi försökt separera rollen som forskare och volontär för att inte påverkas åt något håll.

1.4 Uppsatsens disposition

Kapitel 2 innehåller relevant bakgrund om Kenya för att ge en djupare förståelse för landets sociala strukturer, därefter presenteras Nikumbuke och dess verksamhet mer ingående.

Kapitel 3 berör tidigare forskning som är kopplat till och relevant för denna studie.

Kapitel 4 behandlar de teoretiska utgångspunkterna som kommer användas som verktyg till analysen av det empiriska materialet. Det kommer även att ges en motivering till val av teorier och hur de ska användas. Teorierna utgörs av vissa delar av Charles Tillys teori om beständig ojämlikhet, empowermentbegreppet och Bourdieus kapitalteori.

Kapitel 5 visar hur undersökningen genomförts utifrån den metodologiska ansatsen, inklusive etiska överväganden och metodkritik.

Kapitel 6 presenterar studiens resultat och analys av det insamlade materialet som genomförs med hjälp av de teoretiska aspekterna och den tidigare forskningen.

Slutligen är *kapitel 7* en avslutande diskussion om resultatet där svar på frågeställningarna ges och implikationer för vidare forskning presenteras.

2. Bakgrund

I detta kapitel presenteras en kort bakgrund om Kenya för att ge en övergripande bild av landet och varför det finns behov av utvecklingsprojekt. Därefter ges en mer utförlig presentation av projektet Nikumbuke.

2.1 Kenya

Kenya är beläget nära ekvatorn i östra Afrika. Landet var en engelsk koloni fram till 1963 och de officiella språken är kiswahili och engelska. Befolkningen uppskattas till drygt 46 miljoner människor. Jordbruket är en viktig inkomstkälla för landet och befolkningen men landets resurser är ojämnt fördelade och det finns ett högt antal arbetslösa. Den ekonomiska situationen i Kenya är svår varav nästan hälften av landets befolkning lever i fattigdom. (Utrikespolitiska Institutet 2015) En femtedel av populationen över 15 år, motsvarande nästan sex miljoner människor, saknade 2014 fortfarande skriv- och läskunskaper (UNESCO 2014).

2.1.1 Sociala strukturer

Enligt SADEV (2012), *Institutet för utvärdering av internationellt utvecklingssamarbete*, hämmade den snabba befolkningsökningen och ineffektiva institutioner den ekonomiska tillväxten efter Kenyas självständighet. Perioden utgjordes av missriktad regeringspolitik som hade en negativ inverkan på jordbruk, industri, läskunnighet och livssituationen som helhet (SADEV 2012). Tillgången till hälsovård är svårtillgänglig ute på landsbygden vilket gör att många vattenburna sjukdomar och malaria drabbar befolkningen hårt. Dessutom skapar perioder av torka och översvämningar en låg tillgång till livsmedel och vatten. (Utrikesdepartementet 2010)

Den ekonomiska tillväxten har under de senaste tio åren ökat, men korruption och fel prioriteringar ifrån regeringen har gjort att fattigdomen fortfarande är utbredd. I augusti 2010 implementerades även en ny konstitution som på sikt syftar till att förändra maktförhållanden och samhällsstrukturen. Landet har därigenom för första gången instiftat ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. (SADEV 2012) Det är däremot enligt *Utrikesdepartementet* (2010) inte någonting som kommer förändras omgående då en stor del av den kenyanska befolkningen fortfarande utestängs från

ekonomiska och politiska resurser vilket ökar samhällsklyftorna och befäster den fattigdom som landet länge lidit av.

2.1.2 Könsojämlikhet

Kenya är ett ojämnt land där de patriarkala normerna är starkt förankrade i samhällsstrukturen vilket enligt SADEV (2012) stärker de ojämlika maktförhållandena mellan könen. Kvinnors ekonomiska tillgångar är avsevärt lägre än männens då de utestängs genom lagar och regler vilket gör att de har svårare för att få låna pengar eller starta egna företag (Utrikesdepartementet 2010). Resultatet av många studier kring flickors och kvinnors hälsa och utbildningsmöjligheter i Kenya visar även att enbart en liten andel av dessa har tillgång till utbildning (Amnesty International 2013).

Ett av regeringens mål är sålunda att öka jämställdheten inom den offentliga sektorn för att förbättra kvinnors rättigheter och möjligheter och därmed stärka deras ställning i samhället. Kenya har däremot enligt Utrikesdepartementet (2010) en lång väg kvar till att skapa ett jämställt samhälle. Det råder fortfarande många traditioner och kulturella normer som behöver förändras för att kunna skapa jämlikhet mellan könen (Utrikesdepartementet 2010). År 2014 antogs exempelvis en ny lag som gör det lagligt för män att gifta sig med flera fruar utan hustruns tillåtelse (Jacobsson 2014).

2.2 Nikumbuke

I detta avsnitt presenteras utvecklingsprojektet *Nikumbuke* mer utförligt. Vi kommer benämna volontärer för *mentorer* då både grundaren av Nikumbuke samt deltagarna kallade volontärerna för mentorer.

Nikumbuke är en kenyansk icke-religiös, icke-politisk och icke-vinstdrivande ideell organisation med cirka 650 medlemmar (400 kvinnor och 250 tjejer) belägen på landsbygden i Lunga-Lunga, vilket är en liten by i sydvästra Kenya. Det är här centret för projektet ligger, samt de tre hyddor som är avsedda för mentorerna. (From One To Another u.å.)

Projektet i Lunga-Lunga startade 2008 och gick då under namnet *Project Africa*, men drivs sedan 2012 under namnet Nikumbuke av Bendettah Thomas. Projektets aktiviteter har med tiden utvecklats men har alltid haft som huvudmål att bygga ett hållbart och utvecklande samhälle genom att öka kvinnornas självförtroende och maktposition för att på sikt kunna skapa tryggare levnadsvillkor för dem själva och

deras barn. Projektet har med tiden även expanderat till fler byar och är idag aktivt i sju byar. Det finansieras bland annat med hjälp av den svenska ideella organisationen *From One To Another* och med hjälp av intäkterna från mentorer som kommer ner. (From One To Another u.å.)

From One To Another är en svensk NGO bestående av 8 medlemmar som arbetar med verksamheten pro bono. Organisationen startades av tidigare mentorer och har sedan 2012 tillsammans med Bendettah skapat Nikumbuke. Första året gick ut på att tillsammans med University of Wisconsin samla in pengar för att kunna köpa mark och bygga upp centret i Lunga-Lunga. Hösten 2013 startade deras nuvarande projekt som går ut på att samla in pengar till gymnasietjejjers skolgång genom att erbjuda stipendier till kvinnornas döttrar. Organisationen strävar under 2017 mot att kunna lansera ett hållbart projekt i form av en sömnadsfabrik som ska göra Nikumbuke ekonomiskt oberoende. (From One To Another 2016)

2.2.1 Verksamheten

Nikumbuke drivs av Bendettah tillsammans med personalen bestående av en sjuksköterska, en datalärare, två sömnadslärare, en vakt och en kock som lagar mat åt mentorerna. Projektet erbjuder undervisning i bland annat engelska, kiswahili, matematik, hälsa och mänskliga rättigheter för kvinnor i de olika byarna som projektet är verksamt i. Beroende på mentoreernas kunskaper kan även andra ämnen förekomma. Personalen håller i undervisningarna när mentorer inte är på plats och agerar tolk åt mentorerna. Undervisningarna delas in i olika grupper baserade på läs- och skrivkunskaper och grupperna möts två timmar en gång i veckan. Kvinnornas deltagande i projektet är frivilligt och kostnadsfritt, enda kravet är att de måste bo i någon av byarna. (From One To Another u.å.)

Utöver kvinnogrupperna erbjuds datorundervisning och sömnadsundervisning i Lunga-Lunga där deltagarna betalar en liten summa för att delta. På lördagar undervisas även döttrar till deltagarna i projektet. Nikumbuke har med hjälp av mentorer startat andra verksamheter såsom möjligheten för deltagarna att kunna ta mikrolån och få hjälp med att starta egna företag. (From One To Another u.å.)

3. Tidigare forskning

Detta kapitel redogör för relevant forskning och resultat i relation till studien. Kapitlet inleds med en presentation kring *kvinnors situation i Kenya* för att ge en bredare bild av landets patriarkala strukturer. Vidare presenteras studier om *utvecklingsarbete och NGO:s* som ämnar ge en djupare förståelse för vilket svårigheter projekt som Nikumbuke kan ställas inför. Slutligen presenteras forskning gällande *eventuella negativa effekter av volontärturism* samt *en kritisk syn på empowerment och mikrolån* för att kritiskt kunna granska Nikumbuke.

3.1 Flickor och kvinnor i Kenya

Genom denna sammanställning vill vi ge en djupare förståelse för kvinnornas situation i Kenya och till varför Nikumbuke har som mål att stärka kvinnor.

Jewitt och Ryley (2014) har genomfört en kvalitativ fältstudie på nio skolor i och runt Kenyas tredje största stad Kisumu. De har undersökt tjejers upplevelser av skolan och tar upp faktorer som försvårar för flickor att gå i skolan. Bland annat är det fortfarande vanligt att föräldrarna inte har någon utbildning vilket gör att de inte förstår syftet med att låta sina barn gå i skola utan ser det som viktigare att låta barnen hjälpa till med att försörja familjen.

Författarna skriver vidare om att könsojämlikheten reproduceras när flickor kommer upp i puberteten då många flickor tvingas stanna hemma på grund av brist på toaletter och pengar till hygienartiklar. Menstruation är fortfarande även ett tabubelagt ämne i landet som skapar en skamstämpel vilket bidrar till att flickor väljer att hoppa av skolan. En annan faktor som tas upp är den otrygga miljön som skolan utgör för tjejer då det finns en större sannolikhet för sexuella övergrepp i skolorna och även under den långa vägen till skolan. (Jewitt & Ryley 2014)

Ett annat skäl till att främst flickor tvingas stanna hemma ifrån skolan är enligt Jacobs (2014) kulturella värderingar och traditioner. Flickor ses som mindre värdefulla än pojkar då de sistnämnda förväntas stå för familjens framtida försörjning, medan flickorna ska gifta sig och ta hand om barnen. Kvinnor och flickor har därför det största ansvaret över hushållsarbetet och tvingas tillbringa mycket tid med att hämta vatten och ta hand om barnen istället för att gå i skola. Det är även vanligt i mindre hushåll att kvinnan arbetar med lantbruket genom att sköta odlingar och försäljning, men genom

exkluderande lagstiftning och sociala normer har kvinnor inte lika möjligheter som männen att äga marken utan ses enbart som en arbetskraft. Kvinnor berövas därmed makten till beslutsfattande och möjligheter att beviljas krediter eller lån. De sociala orättvisorna ligger enligt författaren djupt rotade i de sociala strukturerna och landets kultur vilket gör de svårföränderliga. (Jacobs 2014)

3.2 Utvecklingsarbete och NGO:s

Genom att presentera en utvärdering av ett liknande volontärprojekt vill vi ge en ökad förståelse för effekter av utvecklingsprojekt och sedan kunna jämföra med vår utvärdering. Då Nikumbuke är en kenyansk NGO som samarbetar med en svensk NGO vill vi även lyfta fram hur sådana utvecklingsprojekt går till och vilka eventuella svårigheter sådana projekt kan ställas inför.

Ghose & Mullick (2014) har undersökt effekterna av ett utvecklingsprojekt vars mål var att utbilda och stärka kvinnor i norra Indien. Studien genomfördes femton år efter att kvinnorna deltog i projektet. Syftet med studien var att studera hur projektet påverkat livssituationen för kvinnor från marginaliserade samhällen. Resultatet visar att majoriteten av kvinnorna kunnat förändra flera aspekter av sina liv och att utbildning har en stärkande effekt. Flera deltagare ansåg exempelvis att de kände sig mer självsäkra, friare och att de fått fler arbetsmöjligheter. Studien visar dock att inte enbart utbildning på egen hand kan leda till dessa effekter. Författarna menar ifall det ska kunna ske en förändring för kvinnor på ett större plan måste även strukturer och maktrelationer förändras. (Ghose & Mullick 2014)

Lacey och Ilcan (2006) argumenterar i en artikel att volontärarbete inom internationella NGO:s tar över mer och mer av det statliga utvecklingsarbetet. Författarna tar upp en studie genomförd i Sri Lanka som visar att volontärarbetare under ledning av NGO:s tagit över utvecklingsinsatser som tidigare genomförts av staten. Volontärerna arbetade exempelvis med utbildning, hälso- och sjukvård, på daghem och gav stöd till behövande genom att bygga vägar, vattentankar och brunnar. Vidare tar författarna upp att *The African Women's Development and Communications Network* anser att NGO:s baserade i norr inriktar sig på specifika mål som inte ger några långsiktiga effekter. De menar även att projekten finansieras utan hänsyn till kostnader utanför projekten såsom administrativa omkostnader, vilket leder till att

afrikanska NGO:s blir väldigt sårbara och beroende av donationer för att de inte ska kollapsa. Det leder i sin tur till att tid och energi spenderas på överlevnadsstrategier snarare än långsiktig planering och förvaltning.

Författarna menar att sociala och ekonomiska problem numera ligger utanför statens domän och istället ligger på NGO:s ansvar. Organisationer, individer och samhällen förväntas ta på sig en större del av ansvaret för att lösa frågor där statens stöd ofta saknas, som exempelvis utbildning, hälsa och säkerhetsbehov. En förklaring till denna utveckling anses vara det engagemang som frivillig arbetskraft antas ha i jämförelse med betald arbetskraft som snarare tänker på den egna ekonomiska vinningen än målet med utvecklingsprojekten. NGO:s har därmed hamnat i en beroendeställning till frivillig oavlönad arbetskraft. (Lacey & Ilcan 2006)

3.3 Eventuella negativa effekter av volontärturism

Genom att även lyfta fram nackdelar med volontärturism ämnar vi kunna studera effekterna av Nikumbuke med kritiska ögon.

Guttentag (2009) har forskat kring eventuella negativa konsekvenser av volontärturism genom att analysera litteratur inom turismfältet. Forskning om volontärturism berör enligt honom främst de positiva effekterna utifrån volontärens perspektiv och anser att den ökade medvetenheten kring negativa konsekvenser kan skapa volontärprojekt som är mer fördelaktiga för både volontären och lokalbefolkningen.

En möjlig negativ effekt kan handla om att volontärprojekt styrs för mycket uppifrån utan hänsyn till lokalbefolkningens önskemål. Vidare framhåller han att jobb kan försvinna för lokalbefolkningen då volontärarbetarna istället ges dessa arbetssysslor. Han menar även att det skapas tydliga gränser mellan volontären och befolkningen som kan bidra till en "vi" och "dem" känsla. Volontärens världsbild kan då påverka befolkningens synsätt och självbild, vilket Guttentag benämner för demonstrationseffekten. Han menar att det i sin tur kan leda till avundsjuka, en bild av ouppnåeliga mål och på sikt skapa kulturförändringar.

De negativa konsekvenserna kan däremot enligt honom förhindras om projekten är välplanerade och välskötta. (Guttentag 2009)

Guttentag (2011) har skrivit ytterligare en artikel där han bland annat tar upp bristen på forskning om de långsiktiga effekterna och oavsiktliga konsekvenserna som projekten skapar. Exempelvis nämner han att volontärprojekt kan komma att bli beroende av hjälpen som erbjuds vilket kan hämma lokalsamhällets egen utveckling mot ett hållbart samhälle. Samhällena kan därmed också bli sårbara då det inte går att veta på förhand hur långsiktiga projekten blir.

Han är även kritisk till volontärarbetarnas kunskaper och färdigheter när det kommer till att exempelvis lära ut engelska då många projekt inte har specifika krav på volontärarbetarnas förkunskaper. Då volontärarbetarna ofta inte pratar det lokala språket eller känner till kulturen så väl kan det eventuellt även leda till att volontärarbetarna blir en belastning för samhället istället för en arbetskraft. Han menar därmed att projekt bör välja volontärer vars färdigheter motsvarar behoven av lokalsamhället.

Författaren utvecklar även argumentet om den ojämna maktbalansen när det kommer individer från rikare samhällen till mindre utvecklade samhällen för att hjälpa till. Relationen kan enligt honom skapa en känsla av att de rika ska komma och hjälpa de fattiga som inte kan klara sig själva. Att möta andra kulturer framhävs ofta som en positiv aspekt av volontärturism men Guttentag menar att det inte går att förneka eventuella negativa aspekter av kulturmötena då det kan leda till en ouppnåelig bild för de som deltar i projektet. Han menar dock inte att de positiva effekterna av volontärprojekt ska förminska, men att de positiva effekterna inte heller ska tas för givet. (Guttentag 2011)

3.4 En kritisk syn på empowerment och mikrolån

Genom att presentera en kritisk synvinkel på målet att stärka kvinnor genom empowerment samt en reflektion om möjligheten för kvinnor i utvecklingsländer att erhålla mikrolån ska det hjälpa till att kritiskt kunna granska Nikumbukes metoder och övergripande mål.

Tornhill (2016) har med hjälp av intervjuer och deltagande observationer undersökt effekterna av Coca-Colas globala kampanj *5by20*. Kampanjen syftar till att stärka kvinnor i utvecklingsländer genom att ge dem hjälpmedel för att minska deras beroendeställning och göra dem självförsörjande. Tornhill är kritisk till målsättningen

då hon menar att kvinnorna istället kan bli beroende av hjälpen som erbjuds vilket leder till att kvinnorna fortsatt är i en beroendeställning. Författaren problematiserar empowerment och menar att det är ett tvetydigt begrepp som syftar till att förändra kvinnans underordning men som samtidigt leder till att kvinnan blir ett slags verktyg för att kunna uppnå målet. Därutöver nedvärderas kvinnornas färdigheter vilket målar upp en bild av att de behöver hjälpas vilket enligt Tornhill normaliserar ojämlikhet och kvinnans underordnade position.

De socioekonomiska strukturerna spelar en motsägelsefull roll inom empowerment då det är den som gör att kampanjer som 5by20 existerar men samtidigt utgör den ett av de största hindren i arbetet. Tornhill menar därför att småskaliga projekt har svårt för att skapa några permanenta förändringar utöver att ge kvinnan en ökad självkänsla. Kvinnan känner sig mer självständig med hjälp av sitt entreprenörskap men informanter i studien nämner att konkurrensen mellan företagen ökar. Det kan enligt författaren ifrågasätta idén om att ge möjligheten att starta mindre företag i fattiga samhällen som redan har en ansträngd ekonomi. (Tornhill 2016)

Lundström och Tornhill (2008) problematiserar i en artikel synen på mikrolån som en lösning till fattigdomsbekämpning. Krediterna syftar till att göra kvinnor i utvecklingsländer till självförsörjande entreprenörer.

Författarna kritiserar konceptet att dela ut mikrolån till för övrigt resurslösa individer med idén om att de på så sätt ska kunna motverka fattigdom. De menar att det inte kan leda till någon permanent förändring i de globala socioekonomiska strukturerna utan blir en provisorisk lösning som ger illusionen av att individer med låga ekonomiska tillgångar får ett ökat ekonomiskt kapital. De menar vidare att det leder till en ökad beroendeställning till hjälpen som erbjuds vilket befäster den redan existerande ojämlikheten. (Lundström & Tornhill 2008)

4. Teoretisk och begreppslig referensram

I detta kapitel presenteras de teoretiska utgångspunkterna som används för att analysera studiens empiriska material. Vi har valt att använda oss av delar av Charles Tillys teori om *beständig ojämlikhet* med mekanismerna *möjlighetsansamling* och *anpassning* för att kunna studera kvinnornas hinder och möjligheter i samhället utifrån ett makroperspektiv. Vi har valt begreppet *empowerment* för att studera projektets medel att stärka kvinnorna. Därutöver har vi valt att använda oss av Pierre Bourdieus *kapitalteori* för att kunna undersöka effekterna för kvinnorna.

4.1 Beständig ojämlikhet

Charles Tillys (2000) teori om beständig ojämlikhet ger en förklaring till hur ojämlika strukturer skapas, upprätthålls och reproduceras. Den mänskliga ojämlikheten utgörs enligt Tilly av en ojämn fördelning av resurser mellan olika grupper och kategorier. (Tilly 2000: 36) Ett centralt begrepp som Tilly använder sig av för att förklara ojämlika förhållanden är *kategoriella par*. De kategoriella paren kan bestå av exempelvis svart/vit, gift/ogift och det som framförallt är relevant i vår studie nämligen kvinna/man. (Tilly 2000: 18) Kategorierna i sig skapar inte ojämlikhet, men i kombination med hierarkin bildas kategoriell ojämlikhet. Den kategoriella ojämlikheten har sin grund i två kategorier som skiljs åt genom en tydlig gränslinje med en social förbindelse som knyter samman aktörer från de två kategorierna. En person kan exempelvis vara medborgare och erhålla alla möjligheter en medborgare har, men i ett annat skede och sammanhang vara kvinna och inte erhålla alla möjligheter en man har. (Tilly 2000: 111)

Tilly anser att en faktor som bidrar till att skapa en beständig ojämlikhet är mekanismen *möjlighetsansamling*. Det kan ses som en process som leder till att grupper utestängs och inte får tillträde högre upp i hierarkin. Det skapar en gräns mellan in- och ut-gruppen. De som har möjligheterna behåller då sin maktposition och motverkar att utomstående får inträde. Det kan exempelvis vara genom exkluderande lagstiftning eller normer och traditioner som utestänger kvinnor. (Tilly 2000: 103-104)

För att ojämlikheten ska bibehållas används mekanismen *anpassning*. Genom att de underordnade inte gör motstånd utan anpassar sig till de överordnades strukturer bevaras ojämlikheten. Om det inte sker några störningar har ojämlikheten en tendens att

reproducera sig. För att ojämlikheten ska försvinna eller reduceras krävs förändring i strukturerna, där exempelvis några från den underordnade kategorin gör motstånd. (Tilly 2000: 108-109)

4.2 Empowerment

Begreppet *empowerment* är komplext och svårdefinierbart men kan beskrivas som en kraft, styrka och makt och kan även relateras till möjligheten att styra över sin egen situation genom egenkontroll, socialt stöd och delaktighet. (Askheim & Starrin 2007: 9-10) Begreppet betonar betydelsen av att hjälpa individer som befinner sig i utsatta situationer och att främja välbefinnande på lång sikt. Genom empowerment ska maktlösa individer bistås med de medel och kunskaper som behövs för att ge dem den nödvändiga styrkan som krävs för att kunna ta sig upp ur de maktlösa positionerna och på sikt skapa fler möjligheter att styra över sina liv. Begreppet kan med andra ord ses som både en målsättning och verktyget som behövs för att uppnå målet. (Askheim & Starrin 2007: 18)

Empowermentbegreppet var från början ett svar på nedvärderande föreställningar om människor som okunniga och hjälplösa. Det syftar till att bryta gamla sociala strukturer och att betrakta individer lägre i hierarkin som tänkande aktörer med insikt över sin egen livssituation utan att se ner på dem. Det mest väsentliga för empowerment är synen på människan som en handlande aktör som besitter vetskapen om vad som är eftersträvansvärt. Det går ut på att skapa gemenskap och stärka utsatta individer som grupp för att sedan kunna uppnå eftersträvade mål som är svåruppnåeliga för enskilda individer. (Askheim & Starrin 2007: 12)

Empowerment som motmakt går ut på att öka den enskilde individens medvetenhet kring de yttre exkluderande strukturerna. Genom att stärka människors möjligheter i form av kunskaper och insikten att fler befinner sig i samma situation kan de exkluderande mekanismerna motarbetas. Ambitionen med empowerment är således att skapa motstånd och handling genom att stärka den enskilde individen som en del av en större grupp. (Askheim & Starrin 2007: 19-20)

4.3 Bourdieus kapitalteori

Pierre Bourdieu (1995) menar att människor konstruerar sin sociala värld utifrån sin position, men att konstruktionen påverkas och begränsas av strukturerna runt omkring.

Ett centralt begrepp i Bourdieus teori är *habitus*. Habitus kan ses som en föränderlig process som existerar i aktörens medvetande bestående av inre strukturer som människan hanterar i den sociala världen. Därigenom kan människan förstå sin omvärld. (Bourdieu 1995: 19) Habitus "avspeglar objektiva uppdelningar i klasstrukturen, som åldersgrupper, kön och sociala klasser" (Ritzer 2009: 435). Den hjälper till att särskilja och bestämma vad som är bra eller dåligt för en själv beroende på den inre uppsättningen av egenskaper. Habitus begränsar vår tanke och handling, men bestämmer inte över individen utan fungerar som en slags vägledning utifrån individens sociala position. (Bourdieu 1995: 18-19)

Ett annat centralt begrepp Bourdieu använder är *fält*. Fältet innefattar hela det sociala rummet bestående av aktörer, institutioner, intressen, positioner och regler och kan ses som ett nätverk mellan objektiva positioner som förekommer mellan olika grupper. Bourdieu liknar det vid ett kraftfält som tvingar individen att agera. Fältet finns utanför aktörens medvetande och fungerar som ett slagfält där individen tvingas ta ställning och använda sig av olika strategier och kapital för att uppnå ett mål. Individens position på fältet avgörs av mängden kapital individen besitter. (Bourdieu 1995: 45-47)

Kapital är erkänt värdefulla tillgångar och maktresurser som individen förfogar över som kan ackumuleras över tid. Strukturerna är föränderliga vilket kan göra det möjligt för individen att omvandla sin kapitaluppsättning över tid och rum och därmed även förändra sin sociala position. Bourdieu delar in kapital i ekonomiskt, kulturellt, socialt och symboliskt kapital (Bourdieu 1995:97).

De kapitalformer som är mest relevanta för denna studie är ekonomiskt, kulturellt och socialt kapital. *Ekonomiskt kapital* är allt som direkt kan omvandlas till pengar så som inkomst, förmögenhet men även kunskap om det ekonomiska fältet. *Kulturellt kapital* består av utbildningsnivå, allmänbildning och även specifika kunskaper inom ett fält. *Socialt kapital* innefattar mängden sociala kontakter relaterade till en relevant situation som en individ har. De olika kapitalen är utbytbara och kan omvandlas över tid, exempelvis kan kulturellt kapital i form av utbildning och det

sociala kapitalet i form av kontakter på sikt omvandlas till ekonomiskt kapital i form av arbete. (Ritzer, 2009: 434-438)

4.4 Tillämpning av teoretiska utgångspunkter

Charles Tillys (2000) teori hjälper till att ge en övergripande förståelse till hur de patriarkala strukturerna i Kenya kan skapa och reproducera ojämlikhet. Begreppet *kategoriella par* förklarar utifrån kategoriernas positioner i hierarkin ojämlika förhållanden som har sin grund i exkluderande gränsdragningar. Begreppet kommer att tillämpas för att förstå könens olika förutsättningar i Kenya. Det är mekanismen *möjlighetsansamling* som är med och skapar den beständiga ojämlikheten genom att skapa gränser där de utan resurstillgångar utestängs. Begreppet kommer användas för att analysera om projektet förändrar kvinnornas möjligheter att påverka uteslutningen. Genom att de underordnade anpassar sig till de uteslutande strukturerna utan att göra motstånd bibehåller mekanismen *anpassning* ojämlikheten. Begreppet ska hjälpa till att se ifall kvinnorna anpassat sig till rådande normer och strukturer samt ifall projektets metoder har bidragit till att skapa störningar i anpassningen.

Empowerment som Nikumbuke strävar efter innebär att bidra med de medel som krävs för att kvinnor ska bli jämlika männen i samhället och att öka deras medvetenhet om deras livssituation som ett resultat av strukturella omständigheter. Målsättningen är att stärka dem som grupp och att på sikt öka deras självförtroende genom bredare kunskaper och förmågor. Empowerment är relevant för att kunna studera Nikumbukes metoder för att uppnå de uppsatta målen.

Pierre Bourdieus (1995) teori ger en förklaring till hur människors sociala värld konstrueras och påverkas av de yttre strukturerna. Det är aktörens inre kunskaper i form av *habitus* som utifrån individens sociala position fungerar som en slags vägledande kompass i den sociala världen som benämns för *fält*. Individens sociala position i fältet bestäms utifrån individens *kapitalmängd* som utgörs av dennes tillgångar och maktresurser. Bourdieus teori kommer användas för att utifrån habitus och fält studera ifall kvinnornas sociala position i Kenya förändrats med hjälp av projektet. Därutöver studera ifall projektets insatser förändrat deltagarnas kapitalvolym.

5. Metod

I detta kapitel presenteras studiens metodologiska ansats, tillvägagångssätt, urval, etiska aspekter och metodkritik.

5.1 Metodologisk ansats

Studiens syfte var att åka ner till Kenya via en volontärresebyrå och delta i Nikumbuke som volontärer för att kunna utvärdera projektets effekter för deltagarna. För att kunna besvara frågeställningarna och uppfylla uppsatsens syfte har en utvärderingsmetod i kombination med en kvalitativ datainsamlings- och analysmetod valts därutöver har observationer genomförts.

5.1.1 Utvärderingsmetod

Utvärderingsmetoden har använts för att kunna studera hur projektet arbetar med att nå sina mål, vilka effekter projektet lett till för deltagarna och bedömt ifall målen uppfylls. En vanlig indelning av utvärdering är formativ och summativ. Den formativa utvärderingen används till att utveckla projekt medan den summativa främst går ut på att utvärdera projektets effekter. Denna utvärdering kombinerar båda dessa synsätt då effekterna av projektet studeras, vad som lett till att effekterna uppstått och dessa analyseras för att även kunna lyfta fram vad som inte fungerar med syftet att förbättra volontärprojekt. (Sandberg & Faugert 2012: 16-17)

Utvärderingen inleddes med att planera utvärderingsprocessen som gick ut på att konkretisera syftet med utvärderingen, finna relevanta frågeställningar, bestämma relevant materialinsamlings- och analysmetod samt analysera det empiriska materialet med hjälp av tidigare forskning och teorier. Utvärderingsprocessen har sålunda hjälpt till att avgränsa undersökningen och att bestämma den mest relevanta utvärderingsmodellen. (Sandberg & Faugert 2012: 25-26) Utvärderingsmodeller kan ses som verktyg som används för att förenkla utvärderingsarbetet (Sandberg & Faugert 2012: 55-56).

Programteori och effektanalys

Som utvärderingsmodell valdes *programteori* som använts för att studera Nikumbukes insatser. Programteorin går ut på att koppla samman programmets metod för att uppnå de uppsatta målen och studera hur effekterna uppstått. Modellen skapar därmed en länk

mellan den formativa och summativa utvärderingsmetoden. En väsentlig del av programteorin är att studera programmets logik, med andra ord hur de uppsatta målen förväntas uppstå. (Sandberg & Faugert 2012: 77-79) Programteorin har kombinerats med en *effektanalys* för att kunna studera vilka effekter projektets insatser ger. Effektanalys används till att studera vilka effekter som uppstått eller uteblivit, hur de uppkommit och vilka andra eventuella bakomliggande faktorer som kan ha påverkat. (Sandberg & Faugert 2012: 96-97)

Programteorins tre steg inleddes med att identifiera Nikumbukes uppsatta mål genom att intervjua grundaren Bendettah Thomas. Sedan kartlades projektets olika delar genom att delta i projektets verksamhet och studera resultatrapporter från *From One To Another*. Slutligen granskades den så kallade "logiska kedjan" som tagits fram med hjälp av effektanalysen. (Sandberg & Faugert 2012: 77-79)

Den *logiska kedjan* visar de olika metoderna projektet använder sig av för att kunna uppnå sitt mål. Exempelvis: Nikumbuke → Utbildning → Stärka kvinnor. Den har sedan vidareutvecklats under effektanalysen som gått ut på att studera direkta och indirekta effekter av Nikumbukes metoder. För att kunna granska effekterna kritiskt utfördes deltagande observationer samt intervjuer med deltagarna i projektet. Därutöver beaktades möjliga andra *yttre faktorer* utöver projektets insatser som kan ha bidragit till effekterna. (Sandberg & Faugert 2012: 96-97) När det empiriska materialet var insamlat användes kodning för att bearbeta materialet. Under kodningsprocessen markerades de viktigaste delarna som sedan kritiskt analyserades i förhållande till programteorin för att tydliggöra projektets kausala effekter och kunna skapa den logiska kedjan. (Sandberg & Faugert 2012: 96-97) Nikumbukes logiska kedja presenteras i studiens resultat och analysdel i *kapitel 6*.

5.1.2 Kvalitativ metod

För att kunna besvara frågeställningarna i förhållande till syftet och valda teoretiska utgångspunkter har en kvalitativ metod i form av semistrukturerade intervjuer tillämpats (Troost 2010: 33). Den kvalitativa metoden hjälper till att genom intervjuer skapa en djupare förståelse utifrån aktörernas perspektiv och situation. Den kvalitativa undersökningen ger en närhet till informanterna och aktörerna och är inte beroende av aspekter som genomsyrar den kvantitativa metoden såsom att veta hur representativ

undersökningen är eller om mätningen mätt det som var tänkt. (Holme & Solvang 1996: 92-94) En begränsning med den kvalitativa metoden är att det inte går att generalisera och uttala sig om samtliga enheter utifrån några intervjuer (Holme & Solvang 1996: 80). Därför är det väldigt viktigt att välja ut rätt informanter för att få relevanta svar (Holme & Solvang 1996: 101).

Semistrukturerade intervjuer

Genom att göra semistrukturerade intervjuer skapade vi på förhand intervjuguider med frågor¹ där det även fanns rum för eventuella följdfrågor under intervjuens gång. Det gick således att skapa en dialog med informanterna, men det var ändå vi som styrde samtalen. (Troost 2010) Frågorna till Bendettah berörde projektets utveckling och målsättningar. Intervjuerna med deltagarna handlade om kvinnornas syn på projektet, exempelvis vad de lärt sig, vad de upplever som positivt eller negativt och hur det påverkat deras livssituation.

Samtliga individuella intervjuer genomfördes på avskilda platser på projektområdet i Lunga-Lunga för att ingen utomstående skulle kunna störa och för att informanterna skulle känna sig mer avslappnade. Intervjuerna genomfördes på engelska och varade i cirka 30-45 minuter och spelades in för att sedan transkriberas. Viktiga citat från intervjuerna presenteras på engelska i resultat och analyskapitlet.

Utöver de individuella intervjuerna genomfördes även gruppintervjuer med fem av byarna då vi märkte att deltagarna var väldigt öppna och villiga att berätta om sig själva och sina liv inför hela gruppen. Gruppintervjuer innebär att intervjun sker med flera informanter samtidigt vilket ger en möjligheten att få med fler åsikter. Många av de som förespråkar gruppintervjuer är forskare som är inriktade på just utvärderingar. En fördel med gruppintervjuer är att det finns utrymme för interaktion mellan gruppmedlemmarna som inte är möjlig i en enskild intervju. (Troost 2010: 44-46)

Denna form av intervju medför några svårigheter som man bör ha i åtanke. Det som en enskild individ i gruppen säger kan komma att stå för hela gruppens åsikter och tankar och en ojämn fördelning av vem som pratar kan också vara ett problem, då enbart vissa hörs och syns. Att deltagare väljer en "lämplig" åsikt som passar situationen är ytterligare ett förekommande problem. (Troost 2010: 44-46)

¹ Se bilaga 1 & 2

Gruppintervjuerna genomfördes i fem olika byar i undervisningssalar avskilt från andra åhörare med en tolk närvarande då engelskkunskaperna hos deltagarna varierade. Grupperna bestod av 14 till 42 kvinnor. Intervjuerna varade i cirka 45 minuter och skrevs ner direkt efter intervjutillfällena. Citat från intervjuerna presenteras under resultat och analys och har översatts till svenska då dessa genomfördes med en tolk.

5.1.3 Deltagande observation

Då vi befann oss på plats på projektet i Kenya inkluderades även observationer för att få med detaljer som inte framgick vid intervjuerna. Observation går ofta ut på att befinna sig på plats nära medlemmarna som ska undersökas under en längre eller kortare period. Observation är vanligt förekommande när forskare ska studera lokalsamhällen i andra kulturer, då det är svårare att genomföra observationer i det egna moderna samhället. (Holme & Solvang 1996: 110-116)

Observationerna genomfördes regelbundet under de fyra veckorna vi var med i projektet. Vi skrev kontinuerligt ned fältanteckningar när vi observerat något intressant, vilket skedde så tätt inpå det observerade tillfället som möjligt då det är färskt i minnet. Observationerna vävs in i resultatdelen och berör iakttagelser under undervisningarna samt ute i byarna. Vi hade under observationerna i åtanke att vi som utomstående aktörer i fältet och med rollen som forskare samt mentor kan ha påverkat fältet. Det är då extra viktigt för forskaren att vara tydlig med sin roll. (Aspers 2011) Vi upplevde däremot inte att det var några problem att skilja mellan rollen som forskare och mentor.

5.2 Informanter

Genom att vara med som volontärer i projektet fick vi tillträde till fältet och inledde med att bygga upp vårt förtroende i fältet för att sedan kunna hitta informanter.

Inledningsvis valde vi att intervjua grundaren och ägaren Bendettah Thomas för att kunna få med hennes perspektiv på projektet, hur det har utvecklats samt hennes framtids tankar kring projektet. Att intervjua Bendettah var en självklarhet då hon varit med sedan start och vi märkte att det var en stark kvinna med många kunskaper som verkligen brinner för projektet. Då Bendettah även varit i Sverige och föreläst, samt träffat många svenska mentorer genom åren hade hon lätt för att sätta sig in i vår situation och kunde prata jämförande mellan länderna vilket var intressant.

Deltagarnas kunskaper i engelska var väldigt varierande därför valde vi sedan fyra informanter som hade tillräckliga kunskaper i engelska för att vi skulle kunna genomföra intervjuer utan tolk. Att använda sig av en tolk och intervjua informanter som inte pratar engelska hade kunnat fungera, men vi upplevde det som onödigt då det fanns många som pratar god engelska. Risken att information försvinner på vägen via tolken, samt att en informant eventuellt inte berättar allt när ytterligare en person är med, gjorde att vi valde informanter med goda kunskaper i engelska.

Informanterna var i blandade åldrar och har olika anledningar till varför de deltar i projektet, vilket ger ett representativt urval och flera olika synvinklar. Två av informanterna hade döttrar som fick sponsrad skolgång av projektet och två hade inte det på så vis kunde vi få med olika motiv till att vara med som deltagare i Nikumbuke. Samtliga är bosatta i byn Lunga-Lunga. Detta då vi själva var bosatta där under projektet, vilket underlättade för oss att utföra intervjuer. Många av kvinnorna i den gruppen hade dessutom goda kunskaper i engelska vilket gjorde att vi enkelt kunde hitta fyra informanter.

Grupperna bestod av kvinnor i blandade åldrar men vi har valt att inte skriva med vilka byar som var med för att skydda informanterna och för att den informationen inte påverkar resultatet för studien. Vi valde att bara intervjua fem av de sju kvinnogrupperna som Nikumbuke är verksamt i. De två byarna som vi inte intervjuade valdes bort på grund av deras geografiska läge långt ifrån Lunga-Lunga och därmed inte hade möjlighet att besöka dessa grupper förrän vår sista vecka som mentorer.

5.3 Etiska överväganden

Det är viktigt att forskningsetiska aspekter beaktas och är med under hela forskningsprocessen för att studien ska kunna ge tillförlitliga svar och ingen ska komma till skada. *Individskyddskravet* som syftar till att skydda individer från psykisk och fysisk skada är den huvudsakliga utgångspunkten inom forskningen. *Individskyddskravet* innefattar de fyra grundläggande forskningskraven: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. (Vetenskapsrådet 2016) Vi har tagit hänsyn till dessa under hela forskningsprocessen.

Informationskravet utfördes genom att vi meddelade samtliga informanter och berörda före studien om att forskningssyftet med studien var att utvärdera Nikumbuke

samt att informationen kommer användas till vår kandidatuppsats. *Samtyckeskravet* följdes genom att upplysa samtliga informanter om att deras deltagande var frivilligt och att deltagandet kunde avbrytas när som helst. *Nyttjandekravet* följs genom att det insamlade materialet enbart har använts i forskningssyfte.

Samtliga informanter har genom *konfidentialitetskravet* blivit upplysta om att deras svar kommer behandlas konfidentiellt för att framförallt etiskt känsliga svar inte ska kunna identifieras av utomstående. Vi kom väldigt nära många av deltagarna i projektet privat och har därför valt att utelämna viss information som varit privat med hänsyn till informanterna. Vi valde även att anonymisera informanterna för att de inte ska kunna komma till skada. Bendettah som är en huvudperson i projektet och därför svår att anonymisera gav oss hennes samtycke till att använda hennes riktiga namn i studien.

I samband med att vi var i Kenya samlade vi som nämns i förordet ihop pengar till vattentankar och material till deltagare i projektet, men det skedde utan deltagarnas vetskap och är därför ingenting som har påverkat deras utsagor.

5.4 Metodkritik

Vi blir begränsade av utvärderingsmetoden då den styr valet av frågeställningar och avgränsar oss från att kunna studera andra aspekter utanför projektet. Intervjuerna har utförts på engelska, då både vi och respondenterna har ett annat modersmål kan det ha lett till eventuella missförstånd. Gruppintervjuerna genomfördes till stor del på kiswahili med en tolk vilket kan ha medfört att vi inte fått med exakt allt kvinnorna berättade översatt till engelska. Vi kan heller inte med säkerhet veta om tolken framfört frågorna på det sätt vi menat vilket eventuellt kan ha lett till annorlunda svar. Då gruppintervjuerna inte spelades in utan skrevs ner efter intervjutillfällena kan även en del information ha förvrängts. I och med att vi var med och volontärarbetade på projektet och på så sätt var en del av projektet kan det eventuellt ha hämmat informanterna att uttrycka negativa aspekter av projektet då vi på ett sätt representerade projektet. Observationerna kan således även ha påverkats då en person utanför projektet eventuellt kan ha noterat andra aspekter.

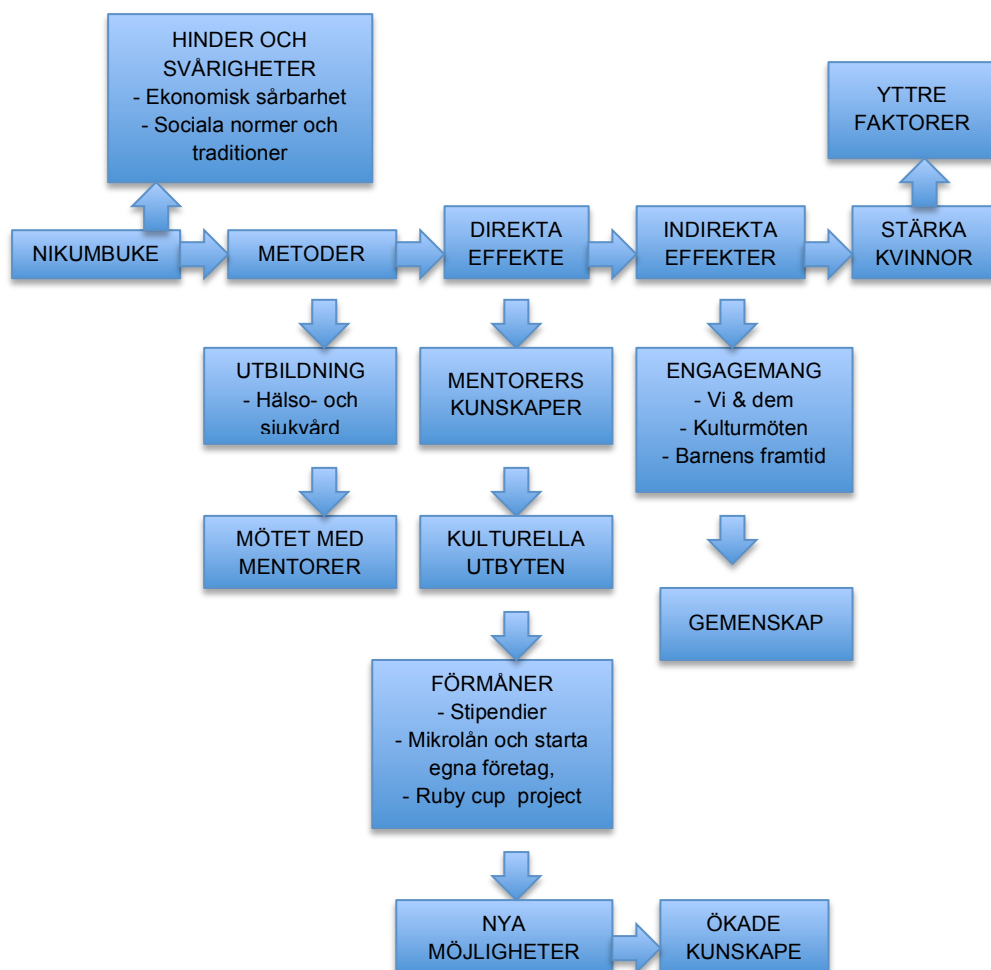
6. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras resultatet från den insamlade empirin i kombination med analysen som genomförts med hjälp av Tillys teori om *beständig ojämlikhet*, *empowermentbegreppet* och Bourdieus *kapitalteori*. Resultaten kopplas genomgående till den tidigare forskningen som presenterades i *kapitel 3*.

Syftet med den här studien var att utvärdera Nikumbuke genom att undersöka om projektets insatser ger medlemmarna förändrade möjligheter att påverka sin sociala position. Vi ämnade även undersöka hur Nikumbuke arbetar med att uppnå önskade effekter för kvinnorna samt vad projektet stött på för hinder och svårigheter.

Då vi använt oss av en utvärderingsmetod i form av programteori i kombination med en effektanalys har vi utifrån vår analys av det insamlade empiriska materialet skapat Nikumbukes logiska kedja som presenteras här nedanför.

Modell 1. Nikumbukes logiska kedja

Den logiska kedjan visar metoderna som projektet använder sig av för att uppnå sitt mål och de direkta och indirekta effekterna av metoderna. Därutöver visar den på hinder och svårigheter projektet möter i sin strävan efter att uppnå sitt mål samt yttre faktorer som eventuellt kan haft en inverkan på effekterna. Resultatet kommer nu att presenteras under respektive del av den logiska kedjan.

Nikumbuke

Så här uttrycker sig Bendettah angående det övergripande målet när Nikumbuke startade:

I wanted to fulfill the rights of the women and the girls. In Kenya, many women are rejected in the community and I wanted them to become like the men. Equality!

Hon ville med andra ord att kvinnor skulle få samma rättigheter som männen och öka jämställdheten mellan män och kvinnor då många kvinnor i Kenya utesluts från samhällslivet. Nikumbuke strävar efter att genom empowermentmetoden bidra med medel i form av utbildning och ökade kunskaper för att kunna stärka kvinnorna på Kenyas landsbygd. För att uppnå detta mål samarbetar Nikumbuke bland annat med den svenska NGO:n *From One To Another* samt volontärresebyråer som bistår med mentorer till projektet.

Hinder och svårigheter

Nikumbuke har växt sedan projektets arbete inleddes, men möter på grund av deras *ekonomiska sårbarhet* och djupt rotade *sociala normer och traditioner* fortfarande en del *hinder och svårigheter* som bromsar deras utveckling.

Empowermentmålsättningen kan även vara problematisk då den riskerar att normalisera kvinnans underordning samtidigt som kvinnan i sig riskerar att användas som ett verktyg för att uppnå empowerment. Det kan enligt Tornhill (2016) i sin tur leda till att kvinnans färdigheter nedvärderas och skapar en bild av att hon behöver hjälp för att kunna förändras.

Ekonomisk sårbarhet

Det största strukturella hindret för Nikumbuke är att de konstant står i en beroendeställning till andra för att kunna nå sitt mål. Projektet finansieras av donationer

och det mentorerna betalar för att delta i volontärarbetet, vilket gör Nikumbuke väldigt *ekonomiskt sårbart*. Bendettah uttrycker sig på följande sätt:

I have to pay the staff here and if there are no mentors coming I can't pay them. Even me I don't get paid. Our income is from the mentors coming here. So I can't open more centers because I can't afford it.

Bendettah menar att Nikumbuke är väldigt beroende av mentorerna för att kunna gå runt ekonomiskt. De anställdas löner och projektets möjligheter att expandera till fler byar är därmed avhängiga av andra då de inte har någon permanent hållbar inkomstkälla. Denna beroendeställning problematiserar även Lacey och Ilcan (2006) i sin studie om NGO:s utvecklingsarbete. De menar att utvecklingsprojekt i samarbete med NGO:s därmed riskerar att bli kortsiktiga och mer inriktade på ekonomisk överlevnad istället för långsiktiga projekt med en stabil ekonomi. Bendettah är medveten om Nikumbukes ekonomiska sårbarhet och framför:

I talked to the government to see if they can assist me. They say "Yes Bendettah we can see that you are doing a good work and we are going to assist you", but they have given very little and not each and every year.

Bendettah förklarar att hon försökt nå ut till regeringen för att få ekonomiskt stöd därifrån men att Nikumbuke enbart fått mindre summor vid ett fåtal tillfällen även om regeringen påpekar att Bendettah gör ett bra jobb med projektet. Detta blir ett strukturellt hinder som hämmar projektet från att bli ekonomiskt självständigt. Det går att relatera till Lacey och Ilcans (2006) kritik kring att NGO:s får mer och mer ansvar över utvecklingsarbetet då de inte kan röra sig med lika stora ekonomiska resurser som staten och därmed har svårare för att bli långvariga och skapa långsiktiga förändringar.

Nikumbuke försöker lösa den ekonomiska sårbarheten genom marknadsföring. Att Bendettah valde att döpa projektet till Nikumbuke som betyder "kom ihåg mig" på kiswahili tolkar vi som en del av marknadsföringsstrategin. Bendettah försöker nå ut till fler och fler genom att synas på sociala medier och säger till alla mentorer att berätta om projektet till vänner och bekanta för att kunna få dit fler mentorer. Utöver det arbetar samarbetsorganisationen *From One To Another* med att arbeta fram en stabilare inkomstkälla till projektet som syftar till att göra projektet ekonomiskt oberoende.

Sociala normer och traditioner

Utöver de strukturella hindren indikerar analysen på att de *sociala normerna och traditionerna* i landet bromsar Nikumbukes arbete med att uppnå sina mål. Bendettah berättar om hur traditionen sett ut när det kommer till utbildning:

The girls before weren't sent to school. The women as we started were only sending the boys to high school. They believed that girls can't do anything.

Hon menar att det inte är längesen det sågs som en självklarhet att enbart killar skulle få gå i skola i Kenya då tjejer på grund av sociala normer sågs som okunniga. Det ansågs därför meningslöst att låta dem utbilda sig. Under gruppintervjuerna menar informanterna att det enligt den "afrikanska traditionen" var kvinnans ansvar att ta hand om hushållet och uppfostra barnen istället för att utbilda sig. Detta blir tydligt i mötet med kvinnorna när vi observerar att majoriteten av dem har gift sig och fått barn i unga åldrar och inte fått möjligheten att utbilda sig. Dessa traditionella värderingar bekräftar även Jewitt och Ryley (2014) samt Jacobs (2014) i sina studier kring faktorer som hindrar flickor från att gå i skola.

Under gruppintervjuerna refererar många även till den "afrikanska traditionen" för att ursäkta olika värderingar som exempelvis att mannen inte hjälper till med att uppfostra barnen eller att barn ska hjälpa till hemma istället för att slösa tid på att leka. Nikumbuke arbetar med att försöka förändra traditionerna som bygger på ojämlikheten mellan män och kvinnor, men då de traditionella värderingarna är djupt rotade i samhället är de enligt Jacobs (2014) svårföränderliga. Den nya lagen som tillåter män att gifta sig med flera fruar utan tillåtelse från den första frun medan kvinnor enbart får gifta sig med en man, visar på att kvinnorna fortfarande inte ges samma rättigheter som männen och att det är en lång väg kvar till att höja kvinnans sociala position i samhället.

Metoder

Metoderna Nikumbuke använder sig av för att uppnå sina mål är att erbjuda *utbildning* i olika former och att låta deltagarna *träffa mentorer*.

Utbildning

"Utbildning ger en makten att bestämma mer över sitt liv."

Det konstaterar en av grupperna vi intervjuade. Att erbjuda *utbildning* i olika former är den mest centrala metoden Nikumbuke använder sig av för att uppnå sina mål då många

kvinnor, som tidigare nämnts, på grund av strukturella orsaker och kulturella normer inte fått möjligheten att utbilda sig under sin uppväxt. Utbildningsinsatserna är tänkta att stärka kvinnorna genom att öka deras kunskaper och på så sätt öka deras möjligheter att förbättra sina livssituationer.

Det finns lärare som arbetar för projektet, men det är framförallt mentorer som håller i undervisningarna. Mentorer har ett stort inflytande över undervisningens upplägg där mentorerna förväntas komma med egna förslag på ämnen.

Våra observationer visar på att läraren, som även agerar tolk när mentorer håller i undervisningen, kontinuerligt ville skapa diskussioner mellan kvinnorna. Där gavs möjligheten för kvinnorna att uttrycka sina tankar, åsikter och frågor om olika ämnen. Diskussioner kan ses som en del av *empowerment* som går ut på att stärka utsatta individer som grupp genom att bland annat få dem att inse att fler befinner sig i liknande situationer. Genom att få kvinnorna att öppna upp sig och starta diskussioner kan deras medvetenhet kring de yttre strukturerna som påverkat och format deras liv öka.

Hälso- och sjukvård

Ett annat ämne Nikumbuke undervisar i regelbundet är *hälso- och sjukvård*, där deltagarna säger att de bland annat har fått lära sig om första hjälpen, hygien, kostrådgivning samt hur man behandlar och förhindrar olika sjukdomar.

En viktig del av hälsoundervisningen är att informera kvinnorna om familjeplanering då många inte känt till det före Nikumbuke. Projektet vill därigenom öka kvinnornas möjligheter att själva kunna påverka storleken på sina familjer då det medför stora kostnader att ha många barn och det i sin tur minskar familjens möjligheter att skapa en stabil ekonomi. En äldre respondent framhåller under intervjun: *“I have six kids. I didn’t know about family planning [Hahaha].”* Hon antyder att hon eventuellt hade haft färre barn om hon tidigare hade haft mer kunskaper om familjeplanering.

Vi noterade att kvinnor som var bosatta i byarna längre ut på landsbygden i snitt hade fler barn, vilket vi tolkar som en effekt av att bo mer isolerat med ett lägre antal sociala kontakter. Det går att förstås utifrån Bourdieus teori som visar på att människan konstruerar sin sociala värld utifrån *habitus*. Habitus bygger på de inre kunskaperna och hjälper till att vägleda människan i den sociala världen. Genom att öka kvinnornas

kunskaper om familjeplanering och deras medvetenhet kring de negativa effekterna av att ha många barn kan habitus förändras. Dessa kunskaper i form av *kulturellt kapital* kan i sin tur omvandlas till *ekonomiskt kapital* i form av lägre kostnader för familjen.

Mötet med mentorer

Utöver utbildning är en medveten metod deltagarnas *möte med mentorer* från andra delar av världen. Syftet är enligt Bendettah att bland annat visa på likheterna mellan tjejer och kvinnor från exempelvis Sverige kontra Kenya. Hon menar att det är olika prioriteringar som skapar de olika livssituationerna och vill därför att mentorerna ska inta en eftersträvansvärd roll för att förändra kvinnornas inställning. Bendettah framhåller:

*As we meet the visitors coming here we know it is only due to education.
So I said "why not our girls?"*

Enligt Bendettah är det utbildning som har lett till att mentorer kunnat skapa sig förutsättningen att komma ner till Kenya. Hon framhäver det faktumet till kvinnorna för att uppmuntra dem att låta sina döttrar utbilda sig så att de ska kunna öka sina valmöjligheter i framtiden.

Observationerna visar att mötena i grupperna är den enda informationskällan för många av kvinnorna, då de inte har tillgång till dagstidningar, tv och internet. Bourdieu menar att *habitus* är en föränderlig process inom aktörens medvetande som fungerar som en kompass och begränsar aktörens tankar och handlingar. Genom att öka kvinnornas medvetenhet om *fältet* i form av ökade kunskaper, ökar deras förutsättningar att förändra habitus. Den sociala positionen i fältet kan i sin tur förändras genom att öka kvinnornas kapitalvolym. Nikumbukes metoder syftar främst till att öka det *kulturella kapitalet* i form av specifika kunskaper men även det *sociala kapitalet* i form av kontakt med andra kvinnor och mentorer.

Direkta effekter

Nikumbukes metoder medför direkta effekter för kvinnorna på grund av *mentorerens kunskaper* och i form av *kulturella utbyten, förmåner, nya möjligheter och ökade kunskaper*.

Mentorers kunskaper

Våra deltagande observationer som mentorer i projektet indikerar att *mentorernas skiftande kunskaper* kan påverka effekterna för kvinnorna. I de fall mentorerna besitter specifika kunskaper som exempelvis en utbildad sjuksköterska eller lärare har kommer undervisningarna gynna deltagarna, men i de fall mentorerna inte själva är säkra på ämnena de lär ut kan det resultera i att lektionerna inte blir lika givande för deltagarna.

Även Guttentag (2011) kritiserar vilka kunskaper volontärarbetare förfogar över. Han anser att volontärprojekt bör ställa högre krav vid sina val av volontärarbetare och välja ut de som har rätt kunskaper för projektet. Problemet för Nikumbuke blir att de är i en ekonomisk beroendeställning till mentorerna och därför inte har råd att vara kräsna när det gäller val av mentor.

Fördelen med mentorernas varierande kunskaper är däremot att deltagarna får variation i undervisningen vilket bidrar med bredare kunskaper än om det enbart hade kommit en yrkesgrupp såsom sjuksköterskor till projektet. Detta blir tydligt när vi frågar kvinnorna vad de lärt sig i projektet och det är väldigt varierande svar som lyfts fram.

Kulturella utbyten

En av informanterna menar att det kulturella utbytet är positivt och ger dem ökade kunskaper om levnadssätt i andra delar av världen då många inte har den ekonomiska möjligheten att resa eller ens lämna sin by. Informanten berättar "*They tell us about their lives and compare here with there*". Hon menar att de blir inspirerade av mentorernas levnadssätt när de berättar om hur de har det. En av informanterna uttrycker tacksamhet över kulturmötena:

We see different colours, we thank the project for this. We welcome you all.

Hon menar att de är tacksamma över att få träffa människor från andra delar av världen och att de välkomnar samtliga mentor.

Att mentorerna delar med sig av sina livserfarenheter från sitt hemland kan vara något positivt ur ett upplysande perspektiv, men det kan även bli missvisande. Våra observationer visar att det mentorerna berättar om sina liv och om hur det är att leva i Sverige riskerar att skapa en bild av Sverige som inte exakt speglar verkligheten. Att svenska mentorerna har råd att åka till Kenya och arbeta ideellt kan eventuellt skapa en

uppfattning om att alla i Sverige har det ekonomiskt bra ställt. Det mentorer berättar om sina familjesituationer kan bidra till att deltagarna tror att alla från det landet befinner sig i samma situation. Det blir problematiskt då mentorerna utgör en icke-representativ del av den svenska befolkningssammansättningen och därför kan skapa en förvrängd verklighetsbild av Sverige.

Förmåner

Mötet med mentorer leder däremot till att mentorer kan se andra behov än det ursprungliga målet med Nikumbuke vilket leder till direkta förmåner åt deltagarna. En informant påpekar:

*You have seen our weaknesses, people are suffering, I am suffering.
So when the mentors come they do a lot. They have been donating
tanks with water.*

Hon förklarar den svåra situationen många av kvinnorna befinner sig i och att mentorerna som kommer försöker förbättra situationen för dem. Mentorerna som varit med i projektet under landets torrperioder har exempelvis sett den stora bristen på vatten för lokalinvånarna. Observationerna visar att torrperioderna är problematiska för kvinnorna då majoriteten av dem jobbar inom jordbruket och därmed är extra beroende av vatten till boskap och odlingar. Därför har en del mentorer startat insamlingar där intäkterna donerats till vattentankar åt byarna och en del enskilda deltagare. Vattentankarna fungerar som en permanent källa till vatten då de samlar upp regnvatten istället för att kvinnorna ska gå till floden och hämta vatten. Vattentankar är däremot i behov av regnvatten, det vill säga att ifall det inte regnar fyller tankarna ingen funktion.

Enskilda mentorer har även startat diverse projekt i samråd med Bendettah som hjälpt till att utveckla och förbättra Nikumbuke, vilket i sin tur lett till fler direkta effekter för deltagarna. *“Because when you come you help us change our lives”* menar en av informanterna och syftar på att mentorerna kommer till Kenya och hjälper till att förändra deras liv till det bättre.

Stipendier

En tidigare mentor som även är med i den svenska NGO:n *From One To Another* såg att många kvinnor inte hade den ekonomiska möjligheten att låta döttrarna fortsätta sina studier på högre nivå och startade därför *Nikumbuke Girl's Scholarship Program*. Det

går ut på att sponsra flickornas skolgång med hjälp av stipendier. Bendettah uttrycker tacksamhet över stipendierna: "*We are lucky having people who can support them.*" En sådan förmån skulle kunna leda till att kvinnorna tar för givet att deras döttrar ska bli sponsrade och därför utnyttjar möjligheten. För att utesluta den risken är ett av kraven att kvinnorna måste delta i undervisningarna dessutom poängterar Bendettah:

*They don't pay all the school fees but they pay almost 75 percent of them.
So the women are only paying a quarter of it.*

Genom att erbjuda stipendier som täcker 75 procent av kostnaden vill hon att kvinnorna ska bidra med den resterande summan för att de inte ska utnyttja projektets förmåner. Kvinnorna har med hjälp av stipendiet ökade möjligheter att låta sina flickor gå på internatskola vilket är något dyrare än kommunal skola, men som är tryggare för flickorna. Vissa har långa vägar att ta sig till en kommunal skola och då kan ett internat vara en säkrare plats för flickorna. Risken för övergrepp under den långa vägen till skolan benämner Jewitt och Ryley (2014) som en faktor som kan försvåra tjejers utbildningsmöjligheter.

Mikrolån och starta egna företag

Jacobs (2014) skrev i sin studie om att det är svårare för kvinnor att beviljas krediter och lån på grund av exkluderande lagstiftningar och sociala normer. En tidigare mentor som besökt projektet införde *mikrolån* för att skapa förutsättningar för kvinnorna att kunna öka sina resurser och möjligheter att genomföra sina affärsidéer. Syftet med mikrolånen är att kvinnorna ska kunna bli självförsörjande och öka deras möjligheter till en bättre ekonomi för dem själva och deras familjer. De kan således också utnyttjas på andra sätt än att investeras i de egna företagen men under förutsättningen att de betalas tillbaka i tid.

"Vi har fått hjälp av projektet att starta egna företag och sälja våra hantverk."

Kvinnorna berättar att projektet hjälpt dem komma igång med sina egna företag där de bland annat säljer egengjorda smycken. De berättar även att många av mentorerna köper deras smycken vilket de är väldigt tacksamma för. En mentor som deltagit i projektet tidigare har även lärt en av grupperna hur man tillverkar egna tvålar som de sedan kan sälja. Observationerna visar att få från lokalbefolkningen har råd att köpa de tillverkade produkterna. Det bekräftar Tornhills (2016) kritiska reflektion över att hjälpa kvinnor i fattiga samhällen att starta småskaliga företag som riskerar att inte gå runt.

En annan mentor köpte en tomt till plantering av trädet Moringa och en maskin för att kunna odla träd till försäljning. Hon lärde även ut om trädets olika positiva effekter och dess användningsområden som exempelvis vattenrening och skönhetsprodukter. Moringa-planteringen drivs av en av kvinnogrupperna och har gett en bra inkomstkälla till hushållen. Företagen och mikrolånen kan således även leda till ett ökat ekonomiskt kapital med fler arbetsmöjligheter. Det i sin tur ökar kvinnans självförtroende då hon kan känna sig mer självständig och mindre beroende av mannen.

Lundström och Tornhill (2008) kritiserar däremot lånens effekter och menar att de snarare skapar en illusion av att kvinnan är självständig. I själva verket riskerar de lånade pengarna bara byta ut beroendeställningen till mannen mot ett beroende till mikrolånen.

Ruby cup project

En mentor startade *Ruby cup project* där väskor sydda av kvinnor i Lunga-Lunga säljs och intäkterna går till *Ruby cups* (menskoppar). Menskoppar är en ekonomisk lösning för att hantera menstruation då en menskopp räcker i cirka tio år till skillnad från övriga hygienartiklar som är förbrukningsprodukter.

Så här säger Bendettah angående Ruby cup projektet:

It was started by a mentor. Earlier we heard that a lot of the girls were missing classes for a week per month due to lack of the products needed during their menstrual periods.

Bendettah förklarar svårigheterna med menstruation för flickor då de inte har råd med hygienprodukterna som behövs, vilket resulterade i att flickorna missade en vecka i skolan varje månad. Jewitt och Ryleys (2014) studie om Kisumu, Kenya visar också att menstruation utgör ett hinder för tjejers skolgång.

Även för kvinnorna har menstruation varit ett problem att hantera då det inte alltid finns ekonomiska resurser att köpa hygienprodukter vilket tvingade dem att stanna hemma. Menskoppar är en produkt som återanvänds vilket innebär att detta inte längre skapar samma ekonomiska problem en gång i månaden. En av informanterna säger att menskoppen gett henne en frihets känsla hon inte hade förut.

Bendettah berättar hur det går till när menskopparna delas ut:

We train the girls on how to use them and the trainees come from Nairobi, the company that brings the Ruby cups. I thank them because now girls go to school.

Bendettah berättar att anställda från Ruby cup företaget kommer från Nairobi för att visa flickorna hur de ska användas. Hon är väldigt tacksam över menskopparna och menar att flickor inte längre behöver stanna hemma från skolan på grund av menstruation. Bendettah påpekar däremot att menskopparna inte bara delas ut hur som helst utan förklarar att det måste finnas tillgång till rent vatten på grund av infektionsrisken.

Jewitt och Ryleys (2014) studie visar att menstruation fortfarande är ett tabubelagt ämne i Kenya men genom att Nikumbuke ökar medvetenheten om menstruation i samband med utläringen av menskopp kan skamstämpeln minska.

Nya möjligheter

Sammanfattningsvis kan sägas att mötet med mentorerna leder till direkta effekter i form av olika förmåner. Dessa ökar främst kvinnornas ekonomiska kapital genom att de kan byta ut det kulturella kapitalet bestående av de ökade kunskaperna eller det sociala kapitalet i form av kontakt med Nikumbuke och mentorerna mot ekonomiskt kapital. Det ekonomiska kapitalet utgörs främst av direkta inkomstkällor som de olika förmånerna genererar så som intäkterna av exempelvis egentillverkade varor, men även genom den ekonomiska lönsamheten av att exempelvis använda Ruby cups.

Guttentag (2009) problematiserar i sin studie volontärprojekt som tar arbetstillfällen från lokalbefolkningen, då volontärarbetarna istället ges dessa arbetssysslor. Detta är enligt analysen inget problem för Nikumbuke, utan projektet arbetar tvärtom på olika sätt med att skapa arbetstillfällen för kvinnorna.

Det ökade sociala kapitalet som Nikumbukes kontaktnät utgör för deltagarna skapar även nya möjligheter. Exempelvis har kvinnan som arbetar som kock åt mentorerna genom att vara en deltagare i projektet fått tillgång till jobbet. Därutöver arbetar det en utbildad sjuksköterska i projektet som åker ut till byarna ifall någon av deltagarna eller familjemedlemmar till dem är sjuka. Sjukvård är något som kenyanerna på landsbygden inte alltid har råd med. Tillgången till sjuksköterskan och mediciner leder således till en positiv direkt effekt för kvinnorna och deras familjer.

Ökade kunskaper

Flera grupper berättar om en tidigare mentor med sjukvårdsutbildning:

En mentor som var här lärde oss att den vita hinnan som täcker bebisar vid

födelsen inte är smuts. Tidigare när vi födde barn med den vita hinnan trodde vi att det var sperma ifrån mannen och våra män trodde då att vi varit med en annan man. Då kallade de barnet för smutsigt och slog oss.

Innan mentorn lärt kvinnorna att den vita hinnan inte är ett tecken på otrohet utan att det finns naturliga orsaker till att den finns blev både de och deras barn illa behandlade av männen. Det kan ses som en självklart utifrån vår sociala världsbild, men lever man isolerat utan tillgång till utbildning och sådant som vi ser som allmänbildning begränsar habitus våra tankar. Nikumbukes utbildningsinsatser och mötet med mentorer ger kvinnorna *ökade kunskaper* i form av framförallt ett större kulturellt kapital, men även ett ökat socialt kapital. Därigenom ökar deras medvetenhet kring de patriarkala strukturerna som förtryckt var och en av dem genom samhällsstrukturen. Det är mekanismen möjlighetsansamling som skapar barriären mellan de kategoriella paren man och kvinna och bidrar till den beständiga ojämlikheten som förekommer i Kenya. Om det inte sker störningar eller motstånd från de underordnade har ojämlikhet en tendens att reproducera sig. Genom Nikumbuke försöker projektet förändra strukturerna och därav skapa störningar som kan bryta anpassningen. På grund av de ökade kunskaperna som Nikumbukes metoder lett till, har kvinnorna således mer makt att motverka de uteslutande strukturerna.

Problemet med metoden som går ut på att öka kvinnornas kunskaper är enligt Torhnill (2016) att kvinnan riskerar att bli ett slags verktyg i strävan efter empowerment där hennes färdigheter nedvärderas. Det kan leda till att det bygger upp en bild av att kvinnan behöver hjälpas för att kunna göra motstånd vilket i sin tur riskerar att normalisera kvinnans underordnade position.

Indirekta effekter

Utöver de direkta effekterna leder Nikumbukes metoder till både positiva och negativa indirekta effekter för deltagarna i projektet.

Engagemang

En indirekt effekt av Nikumbukes metoder är *engagemanget* som mentorer utvecklar. Som tidigare nämnts har många mentorer utvecklat mindre projekt inom Nikumbuke som bidrar till direkta effekter men även indirekta effekter såsom ett stort engagemang i

projektet. Många mentorer fortsätter också att engagera sig i projektet efter avslutad tid på plats.

Att starta insamlingar till projektet är vanligt förekommande bland mentorer då de också får vara med och bestämma vad pengarna ska gå till. Bendettah är noggrann med att tydligt visa vart pengarna tar vägen och att det går till det deltagarna verkligen behöver. Guttentag (2009) skriver i sin studie om problemet där volontärprojekt styrs för mycket uppifrån utan att ta hänsyn till deltagarnas behov. Nikumbukes strategier visar inte på några sådana tendenser, utan arbetar hårt med att se till deltagarnas behov.

Engagemang och intäkter från mentorer och sponsorer blir en väsentlig del i Nikumbuke då det är den största inkomstkällan. Lacey och Ilcan (2006) förklarar i deras artikel att just det ökade engagemanget som frivillig arbetskraft i många fall har i jämförelse med betald arbetskraft är anledningen till att NGO:s tagit över mer av statens utvecklingsarbeten. Det ökade engagemanget är positivt för deltagarna i projektet som får ta del av de extra förmånerna, men det leder även till att både deras och Nikumbukes beroendeställning till det frivilliga engagemanget ökar ännu mer. Det går att koppla till Guttentags (2011) resonemang om att projekt som blir beroende av hjälpen som erbjuds riskerar att bli kortsiktiga och därför kan leda till att lokalsamhällets egen utveckling bromsas.

Vi & Dem

Engagemanget skapar även en ofrånkomlig maktobalans mellan mentorer och deltagare. Guttentag (2009, 2011) diskuterar om *vi och dem* känslan som kan infinna sig på volontärprojekt där de "rika ska hjälpa de fattiga". Det blir omedvetet en barriär mellan mentorer och deltagare då de befinner sig i olika situationer där mentoreorna kommer till Nikumbuke för att hjälpa till och deltagarna är där för "att bli hjälpta".

Tillys begrepp kategoriella par kan förklara denna ojämna relation där de två kategorierna kenyansk/svensk i kombination med hierarkin skapar kategoriell ojämlikhet. Hierarkin utgörs av mötet mellan svenska mentorer som har haft turen att leva med helt andra resurser och möjligheter i kontrast mot kvinnorna som deltar i projektet som på grund av strukturell ojämlikhet haft begränsade möjligheter att påverka sina liv. Vi observerade även att mentorer på plats i Lunga-Lunga har större tillgång till vatten, el och mat på ett boende som är av högre standard än ett vanligt boende i området, vilket bygger på gränsen mellan mentoreorna och kvinnorna även när

alla befinner sig på samma fysiska plats. Guttentag (2011) menar att denna ojämna relation kan göra att deltagarna känner sig underlägsna, men det behöver nödvändigtvis inte uppfattas så av deltagarna.

Kulturmöten

Mentorer delar, som tidigare nämnts, med sig av sina livssituationer i Sverige. I Sverige kan exempelvis kvinnan lämna en man som behandlar henne illa eller som hon inte vill stanna kvar hos. Ett flertal av kvinnorna berättade att de inte har någon möjlighet att lämna mannen på grund av bland annat *bride price*, vilket innebär att mannen betalat ett pris i form av mark eller djur till kvinnans familj för att få gifta sig med henne. Kvinnan måste då stanna hos mannen även om han behandlar henne illa för att kvinnans familj annars måste betala tillbaka priset, något de i de flesta fall inte har råd till. Traditionen bidrar till att sänka kvinnans hierarkiska position då hon blir som en form av ägodel till mannen, vilket i sin tur låser henne till mannen. Mentorernas levnadssätt och möjligheter skiljer sig således ofta mycket ifrån kvinnornas.

Detta kan leda till en negativ effekt av kulturmöten som Guttentag (2009) benämner för *demonstrationeffekten*. Det innebär att volontärarbetare i mötet med lokalbefolkningen målar upp en annorlunda världsbild, en slags ouppnåelig bild som kan skapa avundsjuka men även på sikt skapa kulturförändringar. Nikumbuke strävar till en viss del efter kulturförändringar genom att försöka förändra traditionella värderingar som trycker ner kvinnan, därför behöver det inte enbart vara negativt med demonstrationseffekten. Nikumbuke uppmanar exempelvis sina deltagande kvinnor att inte ta emot *bride price* för sina döttrar då de vill förändra denna tradition som bidrar till ojämlikheten utifrån det kategoriella paret som mannen och kvinnan utgör.

Barnens framtid

Flera deltagare berättar att de försöker göra livet för sina döttrar bättre än det livet de själva levde. Förmånerna som mötet med mentorerna skapat ger inte bara en direkt effekt för kvinnorna utan kan även ge en indirekt effekt för deras barn. Vattentankarna har exempelvis en självklar positiv effekt för kvinnorna och deras familjer då tillgång till vatten är nödvändig, men de bidrar även till att motverka ojämlikheten mellan de kategoriella paren man och kvinna. Jacobs (2014) tar upp faktumet att det ses som kvinnans och döttrarnas jobb att hämta vatten till familjen. Det är tidskrävande att gå

den långa vägen till floden vilket då utgör ett hinder för dem att ha tid att gå i skola. Vattentankarna motverkar då med andra ord en av orsakerna som förhindrat flickornas skolgång.

Genom att nå ut till kvinnorna och öka deras kunskaper skapas även en ökad förståelse till varför det är viktigt att deras döttrar behöver en utbildning. Jewitt och Ryley (2014) reflekterar i sin studie om utbildade föräldrar och deras bristande förståelse till varför det är viktigt med utbildning. Nikumbuke försöker få kvinnorna att förstå syftet med undervisning och förklarar för dem hur viktigt det är att låta döttrarna få utbilda sig och inte bara söner. Genom Nikumbukes metoder skapas således indirekta effekter som på sikt kan skapa en bättre framtid för döttrarna till deltagarna.

Gemenskap

En annan viktig indirekt effekt av projektets utbildningsinsatser är det ökade sociala kapitalet i form av *gemenskapen* som skapas. Kvinnorna får känna att de är en del av en grupp och även möta andra kvinnor som är i samma situation. En av informanterna uttrycker sig såhär angående gemenskapen: "*Like a big family*". Hon menar att kvinnorna i projektet blivit som en stor familj. Grupptillfällena blir ett forum där kvinnorna kan ta upp och diskutera problem och svårigheter och precis som en familj hjälpas åt att lösa problemen genom att samarbeta. En respondent visar tacksamhet för projektet och säger såhär:

*When I come here I am happy and forget all my problems, no stress.
It feels like my family.*

Hon berättar att hon blir glad när hon kommer till gruppen, glömmer bort sina problem och inte känner någon stress. Det känns som min familj konstaterar hon. Våra observationer visar att grupperna har en familjär, avslappnad och välkomnande miljö där kvinnorna kan vara sig själva.

Flera av kvinnorna berättar hur de kan ha en dålig dag hemma eller allmänt jobbigt hemma men att det alltid känns bättre och att de blir glada när de kommer till gruppen. De berättar hur gruppen bidrar med sällskap och vänner. En grupp säger att varje kvinna var tvungen att ta hand om sig själv före Nikumbuke, men att nu fler kan komma och hjälpa till om det uppstår ett problem i hemmet eller någon annanstans. Detta visar på att Nikumbukes metoder skapat en starkare sammanhållning som ger kvinnorna styrkan att skapa motstånd och handling, precis det empowerment går ut på.

Målet att stärka kvinnor

Känslan av att vara delaktig och en del av en grupp har en stärkande effekt. Vetskapen om att deltagarna inte är ensamma ger dem ett ökat självförtroende, stärker kvinnorna som grupp och ger dem ökade möjligheter att motarbeta de förtryckande strukturerna. Kvinnorna blir medvetna om att de har samma rättigheter som männen vilket ökar deras möjlighetsansamling och kan skapa störningar i anpassningen. Ökat kapitalvolym i form av kulturellt och socialt kapital kan på sikt också omvandlas till ett större ekonomiskt kapital vilket är fördelaktigt då många har låga ekonomiska resurser. Det i sin tur leder till att de kan bli mindre beroende av mannen, däremot har deras beroendeställning till Nikumbuke ökat vilket sålunda inte förändrar kvinnans position.

Yttre faktorer

FNs millenniemål med det höga fokuset på just utbildning och jämställdhet kan ha bidragit till att skapa effekterna som Nikumbuke uppnått. Utrikesdepartementet (2010) och SADEV (2012) har även utvärderat det pågående utvecklingsarbetet i Kenya med hänsyn till den nya grundlagen som syftar till att förändra landets sociala strukturer, vilket har ökat medvetenheten kring de strukturella problemen och styrt utvecklingsprojekt som Nikumbuke i deras arbete. Exempelvis att projektet lärt ut om familjeplanering till grupperna kan ses som en effekt av medvetenheten kring den snabba befolkningsökningen som hämmar den socioekonomiska tillväxten i landet och då även för de enskilda hushållen.

7. Avslutande diskussion

Detta avslutande kapitel summerar studiens resultat utifrån studiens syfte och frågeställningar. Därefter avslutas kapitlet med en diskussion kring utvecklingsprojekt och vidare forskning inom fältet.

7.1 Svar på syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie var att utvärdera hur och i vilken utsträckning Nikumbuke uppnår effekter. Frågeställningarna som skulle besvaras var:

- *Vilka metoder använder sig Nikumbuke av för att uppnå sina mål?*
- *I vilken utsträckning och på vilket sätt påverkar metoderna kvinnorna?*
- *Vilka svårigheter och hinder möts Nikumbuke av i strävan efter att uppnå sina mål?*

Nikumbuke har som mål att stärka de deltagande kvinnorna och öka deras möjligheter till att förbättra sin ställning i samhället genom empowerment. För att uppnå detta är den huvudsakliga metoden att erbjuda *utbildning* då många kvinnor på Kenyas landsbygd till följd av bland annat sociala normer och fattigdom inte fått gå i skola under sin uppväxt. Undervisningarna hålls främst av mentorer vilket är ytterligare en medveten metod av Nikumbuke. *Mötet med mentorerna* ska öka kvinnornas kunskaper och ge en ökad förståelse för de yttre strukturerna som påverkat deras liv. Detta då mentorerna delar med sig av sina levnadssätt, traditioner och normer vilket ämnar influera kvinnorna.

Metoderna leder till både positiva och negativa effekter för kvinnorna. Utbildningsinsatserna främjar kvinnornas kulturella kapital genom nya kunskaper. Då Nikumbuke utgör en av få informationskällor för kvinnorna kan det öka förståelsen för kvinnors rättigheter vilket ger dem makten att gå emot de sociala normer och traditioner som förtrycker kvinnor.

En betydelsefull del av utbildningen är det kulturella utbytet som sker mellan mentorerna och deltagarna. Kulturmötena kan leda till att deltagarna inspireras av mentorernas livssituation men kan eventuellt bidra till avundsjuka då deras förutsättningar och levnadssätt skiljer sig åt. Det kan även ge en förvrängd bild av mentorernas verklighet då ett fåtal personer får representera en hel befolkning vilket inte blir helt sanningsenligt. Eftersom alla mentorer däremot gått i skola kan det dock

ge en ökad förståelse till varför det är viktigt att skapa förutsättningar att låta döttrarna gå i skola. Det skapas då en medvetenhet till varför utbildning är viktigt och hur det kan öka makten att påverka sitt liv.

Genom att träffa andra kvinnor i samma situation, dela med sig av sina erfarenheter och vara med i diskussionerna skapas en stark gemenskap i grupperna vilket leder till empowerment och ökar deras möjligheter att motverka de diskriminerande strukturerna. Gemenskapen bidrar även till ett ökat socialt kapital. Många mentorer engagerar sig i projektet och kan se nya lösningar på problem och försöker skapa nya möjligheter som kan underlätta projektets arbete. Mentorernas engagemang leder till förmåner åt kvinnorna som är tänkta att skapa bättre förutsättningar och underlätta kvinnornas livssituationer. De ges därigenom verktyg som kan öka deras ekonomiska kapital och på sikt även ge deras barn en ljusare framtid.

En eventuell negativ aspekt av detta är att kvinnorna förlitar sig på att projektet ska hjälpa dem ekonomiskt vilket kan leda till att de hamnar i en ökad ekonomisk beroendeställning till projektet vilket är problematiskt då projektet i sig är ekonomiskt sårbart. Det riskerar då att motverka kvinnornas självständighet. Dessutom kan det bygga på bilden av att kvinnan behöver hjälpas vilket riskerar att normalisera kvinnans underordnade position trots det ökade kapitalet.

De diskriminerande sociala normerna och traditionerna som råder i landet, vilket Nikumbuke strävar efter att förändra, försvårar även arbetet med att stärka kvinnorna. Nikumbuke är en NGO som inte har tillgång till de ekonomiska resurserna som statliga verksamheter har vilket bidrar till att projektet i dagsläget är inriktat på ekonomisk överlevnad. Den ekonomiska situationen gör att projektet konstant är i en ekonomisk beroendeställning till andra och därför inte heller kan expandera till fler byar.

7.2 Summering

Effektanalysen visar att Nikumbuke är ett mångsidigt och framgångsrikt utvecklingsprojekt. Kvinnornas ökade kulturella kapital leder till empowerment och ger ökade möjligheter att förbättra deras livssituation, men precis som Tornhill (2016) menar är det svårt att skapa permanenta förändringar. Resultatet av Ghose och Mullicks (2014) studie visar också att det behövs en förändring på makronivå för att det ska kunna ske en permanent förändring av den beständiga ojämlikheten mellan de

kategoriella paren man och kvinna. Lagar som exempelvis tillåter män att ha flera fruar men inte vice versa leder till att männen fortfarande har möjlighetsansamlingen att stänga ute kvinnor. Detta bidrar till att det kategoriella paret man fortsatt har mer makt och högre ställning i hierarkin än kvinnor vilket försvårar arbetet mot jämställdhet.

Nikumbukes metoder är en bra början till att öka medvetenheten kring fältet som utgörs av de strukturella hinder som kvinnor drabbas av. På grund av de ökade kunskaperna har kvinnorna mer makt att förändra habitus och skapa störningar som kan bryta anpassningen och motverka de uteslutande strukturerna, men så länge Nikumbuke är ekonomiskt beroende och lagar fortsätter gynna männen riskeras förändringsprocessen att dra ut på tiden. Att förändra traditioner, kulturella värderingar och människors synsätt är en lång process som tar tid då de sociala orättvisorna, precis som Jacobs (2014) menar i sin studie, är djupt rotade i de sociala strukturerna och därmed svårföränderliga.

7.3 Vidare diskussion kring utvecklingsprojekt

Här förs en kort diskussion kring vilka aspekter som fungerar bra respektive mindre bra samt vad vi anser är de bakomliggande orsakerna för att kunna utveckla projektet och eventuellt influera andra utvecklingsprojekt.

Metoderna Nikumbuke använder sig av fungerar bra för att nå ut till deltagarna och i strävan efter att uppnå sitt mål. Mentorena har stort inflytande över lektionernas utformning och val av ämnen vilket leder till en bred variation i undervisningen. Däremot kan mentorens skiftande kunskaper påverka effekterna för kvinnorna då det inte ställs några specifika krav på förkunskaper vilket kan leda till att kvaliteten på undervisningarna varierar.

Nikumbukes starkaste egenskap är att de anpassar sig till vad deltagarna och de olika byarna i projektet behöver. Eftersom Bendettah och deltagarna öppet diskuterar kring vilka svårigheter som förekommer i projektet och samhället bidrar det till att mentorer och NGO:s får en ökad förståelse för vilka behov som finns. Bendettah är väldigt mottaglig för nya idéer och förslag, vilket bidrar till att projektet kontinuerligt med hjälp av förslag av mentorer kan starta nya projekt som främjar kvinnornas livssituationer.

En annan orsak till att flera av mentorerna blir engagerade och vill bidra till projektet i form av donationer eller starta olika långsiktiga projekt är gemenskapen och glädjen i grupperna. Den familjära miljön gör att projektet blir omtyckt av både deltagarna och mentorerna.

Den ekonomiska sårbarheten är det största problemet som Nikumbuke och samtliga NGO:s ständigt tvingas arbeta mot då projekten riskerar att inriktas på ekonomisk överlevnad istället för långsiktiga lösningar. Däremot arbetar Nikumbuke på att hitta en permanent inkomstkälla för att kunna nå ut till fler byar. Dessutom finns det en risk att deltagarnas beroendeställning till projektets insatser riskerar att hämma strävan efter ett jämställt samhälle.

7.4 Förslag på vidare forskning

Vi har på grund av tidsbrist bara kunnat studera effekterna för Nikumbukes medlemmar och inte kunnat få med synvinkeln ifrån de som inte är deltagare. Det hade varit tänkvärt att få med deras synvinkel för att kunna jämföra deras olika livssituation och därmed skapa en djupare förståelse för makrostrukturerna och även få med utomstående tankar kring projektet.

Ytterligare en möjlig vidare forskning hade varit att studera hur Nikumbukes arbete påverkar samhället i stort och då främst byarna projektet är aktivt i genom att intervjua invånare som inte är med i projektet. Detta för att se om projektet som en indirekt effekt även lyckats förändra situationen för fler som inte är med i projektet.

Vi har kommit fram till att en indirekt effekt av Nikumbuke kan leda till en bättre framtid för deltagarnas döttrar. Det hade därför varit intressant att göra en studie längre fram i tiden för att då faktiskt studera vilka effekter projektet haft för döttrarna till deltagarna. Därutöver även studera de långsiktiga effekterna av Nikumbukes metoder för deltagarna.

8. Referenser

Tryckta källor

Askheim, O. P. & Starrin, B. (2007). *Empowerment - I teori och praktik*. Malmö: Gleerups Utbildning

Aspers, P. (2011). *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber

Bourdieu, P (1995). *Praktiskt förnuft - Bidrag till en handlingsteori*. Göteborg: Daidalos

From One To Another (2016). *FROM ONE TO ANOTHER - Working for every girls' right to education* [internet material]. Stockholm: From One To Another

Ghose, M. & Mullick, D. (2014). A tangled weave: Tracing outcomes of education in rural women's lives in North India. *Int Rev Educ.*, 61: 343-364

Guttentag, D. (2009). The Possible Negative Impacts of Volunteer Tourism. *International Journal of Tourism Research*, 11: 537-551

Guttentag, D. (2011). Volunteer Tourism: As Good as it Seems?. *Tourism Recreation Research*, 36 (1): 69-74

Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1996). *Forskningsmetodik - Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Jacobs, S. (2014). Gender, agriculture and land rights. I: Desai, V. & Potter, R.B. (red.) *The companion to development studies*. New York: Routledge: 265-270

Jewitt, S. & Ryley, H. (2014). It's a girl thing: Menstruation, school attendance, spatial mobility and wider gender inequalities in Kenya. *Geoforum*, 56: 137-147

Lacey, A. & Ilcan, S. (2006). Voluntary Labor, Responsible Citizenship, and International NGOs. *International Journal of Comparative Sociology.*, 47 (1): 34-53

Lundström C. & Tornhill S. (2008). Utspel om mikrolånen. *Arena*, 4: 22-23

Ritzer, G. (2009). *Sociologisk teori*. Malmö: Liber

SADEV (2012). *Sveriges stöd till demokrati och mänskliga rättigheter - Landrapport Kenya*. <http://www.bistandsdebatten.se/wp-content/uploads/2013/09/Kenya-utvärdering-demokrati-och-mänskliga-rättigheter.pdf> [Hämtad: 2016-11-20]

Sandberg, B. & Faugert, S. (2012). *Perspektiv på utvärdering*. Lund: Studentlitteratur

Tilly, C. (2000). *Beständig ojämlikhet*. Lund: Arkiv

Tornhill, S (2016). "A bulletin board of dreams": corporate empowerment promotion and feminist implications. *International Feminist Journal of Politics*, 18 (4): 528-543

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet (2016). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [2016-10-14]
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Elektroniska källor

Amnesty International (2013). *Den främsta orsaken är diskriminering*.
<http://www.amnesty.se/vad-gor-vi/kvinnors-rattigheter/kvinnor-och-fattigdom/orsaker/>
[2016-10-16]

From One To Another (u.å.). *Project Nikumbuke*. <https://fromone2another.org/project-nikumbuke/> [Hämtad: 2016-10-10]

Jacobsson, T. (2014). Kenya tillåter månggifte. *Sveriges Television*, 22 mars.
<http://www.svt.se/nyheter/utrikes/kenya-tillater-manggifte> [2016-11-20]

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2013). *NGO:s*.
<http://www.sakerhetspolitik.se/Sakerhetspolitik/Internationella-organisationer/NGOs>
[2016-12-09]

Svenska FN-förbundet (2016). *FN:s millenniemål*. <http://www.globalis.se/Statistik/FN-s-millenniemaal> [2016-11-20]

Sveriges ambassad Nairobi (2016). *Landprofil Kenya, juni 2016*.
<http://www.swedenabroad.com/sv-SE/Ambassader/Nairobi/Landfakta/Om-Kenya/>
[Hämtad: 2016-11-20]

UNESCO (2014). *Kenya*.
<http://www.uis.unesco.org/DataCentre/Pages/country-profile.aspx?code=KEN®ioncode=40540> [Hämtad: 2016-10-14]

UNESCO (2016). *Statistik om utbildning*. <http://www.unesco.se/utbildning/statistik-om-utbildning/> [Hämtad: 2016-10-14]

UNICEF (2016). *Utbildning*. <https://unicef.se/fakta/utbildning> [Hämtad: 2016-10-16]

Utrikesdepartementet (2010). *Mänskliga rättigheter i Kenya 2010*.
<http://www.swedenabroad.com/sv-SE/Ambassader/Nairobi/Landfakta/Om-Kenya/>
[2016-11-20]

Utrikespolitiska Institutet (2015). *Kenya*.
<http://www.landguiden.se/Lander/Afrika/Kenya/> [Hämtad: 2016-10-14]

Bilaga 1. Intervjuguide Bendettah

- When did you start project Nikumbuke?
- Why did you start the project?
- Are there any differences between the new project and project Africa?
- How does the project manage financially?
- How does the sponsorship work?
- How has the Ruby cup project developed?
- Can you tell us about the microloans?
- How has the project developed over time?
- How long has Nikumbuke been in the different villages? Which ones have been part of the project from the beginning?
- Do you have any plans of extending the project to more villages?
- Who can be a part of the project?
- What do the husbands of the participants think about their wives being here?
- Have you faced any difficulties when starting the project and during the process?

Bilaga 2. Intervjuguide deltagare i projektet

- Tell us about yourself, your name, age and family situation.
- What is your profession?
- How did you hear about Nikumbuke before you were a part of it?
- How long have you been a part of Nikumbuke?
- Why did you choose to participate?
- Can you describe what it has meant for you to be a participant in this project?
- Has your life changed in some way since you joined Nikumbuke?
- What have you learned since you joined?
- What do you like about the project?
- Do you have any dislikes?
- Has the project contributed with some negative side effects?
- What does your husband think about you being in the project?
- What do you think about the mentors coming here?
- Has meeting the mentors affected you in some way?
- Do you have something else you would like to add?